



2025/1

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association
2025. március, 22. (65.) évfolyam, 1. szám

Az Orvosi Könyvtárak rovatainak tartalmi ismertetése | *Description of the Sections*

HÍREK | NEWS

Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel kapcsolatos újdonságokról

MOKSZ | HMLA

Cikkek a MOKSZ egészét érintő általános kérdésekről

ESEMÉNYEK | EVENTS

Tudósítások a MOKSZ által szervezett, vagy MOKSZ tagok részvételével lezajlott rendezvényekről

HONLAP | WEBSITE

A MOKSZ honlapjának fejlesztéséről, érdekességeiről, újdonságairól szóló információk

KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS | EDUCATION, TRAINING

Általános információk, tudósítások a MOKSZ által szervezett képzésekről, továbbképzésekről

BESZÁMOLÓ | REPORT

Tudósítások szakmai eseményekről

TUDOMÁNYMETRIA | SCIENTOMETRICS

Újdonságok a tudománymetria témaköréből

EREDETI KÖZLEMÉNY | ORIGINAL ARTICLE

Új, korábban máshol nem publikált tudományos eredmények bemutatása

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY | REVIEW ARTICLE

Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért eredmények összegzése

REFERÁTUM | REVIEW

Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával

KIÁLLÍTÁS | EXHIBITION

Beszámolók a MOKSZ tagjai által rendezett, vagy más egészségüggyel, könyvtárral kapcsolatos - kiállításokról

INNEN-ONNAN | BRIEF COMMUNICATION

Beszámoló orvosi könyvtárakat, egészségügyet, orvostudományt érintő, közérdeklődésre számot tartó projektekről, jelenségekről, eseményekről

ÉRDEKESSÉG | CURIOSITY

Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, neves tudósokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások

ORVOSLÁSTÖRTÉNET | HISTORY OF MEDICINE

Érdekességek az orvoslás, az ápolás és az egészségtudomány történetéből

ÉVFORDULÓ | ANNIVERSARY

Neves egyéniségek, rangos események jubileumai az orvosi könyvtárak, az egészségügy, az orvostudomány területéről

KÖZTÜNK ÉLNEK | LIVING AMONG US

Tudósítások környezetünkben élő népszerű, vagy kevésbé ismert, de az orvosi, egészségügyi, könyvtári szakterületen egyedi tevékenységet végző személyekről

ELŐDEINK | PREDECESSORS

Visszatekintés már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjára

LÉLEKHÚR | SOUL STRING

Az egészségügy területén dolgozó, de valamely művészeti ágban is otthonosan mozgó munkatársak bemutatása

ÖTLETBÖRZE | BRAINSTORMING

Könyvtáraink fejlődését, napi munkáját segítő tapasztalatok megosztása

KÖNYVISMERTETÉS | BOOK REVIEW

Orvoslással, egészségüggyel kapcsolatos frissen megjelent, vagy ritkaságnak számító antik könyvek bemutatása

NEKROLÓG | NECROLOGY

Emlékezés közelmúltban elhunyt munkatársaink életútjára

NÉVJEGY | INTRODUCTION

Bemutakozási lehetőség a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára

Benevolo Lectori Salutem!

Jdei első lapszámunkat nagy örömmel és nem kis büszkeséggel tárjuk Olvasóink elé.

Az új évben nem csak új külsővel, de jelentős publikációs értékkel mutatkozik be kiadványunk. A megújult színvonal egyúttal frissített logónkban és honlapunkon is visszaköszön, egységes arculatot adva ezzel közösségünknek. Az OK publikációs értékét pedig a megjelenő cikkek önálló doi száma jelenti, kiadványunk szakmai tartalmú, tudományos értéket hordozó írásai ugyanis – köszönhetően folyamatban lévő csatlakozásunknak az Open Journal Systems-hez – hamarosan már CrossRef elbírálással kapcsolódnak be a szakirodalmi vérkeringésbe. Szerzőink írásai feldolgozásra kerülnek az MTMT-ben, így jóval szélesebb platformon válnak elérhetővé és idézhetővé. A MOKSZ 2023-ban megválasztott elnökségének és ellenőrző bizottságának folyamatos törekvése, hogy alapszabályunk szerinti, évente megrendezett országos értekezletünket mindig más-más tagkönyvtárunkban rendezzük meg, adott esetben egy jeles évforduló okán, de leginkább azért, hogy betekintést nyerjünk könyvtáraink és azok fenntartójának tevékenységébe. Ennek a törekvésnek volt első reprezentánsa a 2024-ben 90 éves fennállását ünneplő Egis Gyógyszergyár Könyvtára, ahol egy igazán emlékezetes napot tölthettünk.

Idén is megszületett a döntés: 2025-ben az Állatorvostudományi Egyetem Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum ad otthont Országos Értekezletünknek. Döntésünket ezúttal nem egy évforduló inspirálta, hanem az egyetem számunkra ismeretlen, de nagyon gazdag tudományos és oktatói tevékenysége, patinás múltja, muzeális és egyéb értékei, és természetesen nagyszerű könyvtára! A szépen körvonalazódó program idén is értékes szakmai előadásokat, kulturális, művészeti élményeket és kellemes fakultatív programokat kínál a résztvevőknek. Mindezekről előzetest teszünk közzé e számunkban. A 2025. év jelentős ünnep a hazai tudományos életben, ugyanis bicentenáriumi ünnepeljük a magyarországi orvosi könyvtári hálózat 75 évvel ezelőtti irányító testülete, a Magyar Tudományos Akadémia alapításának. A kétszáz éves évforduló a következő évre is átnyúlik, amikor az 1826-ban alapított Akadémiai Könyvtárat ünnepeljük. Ehhez a kettős bicentenáriumhoz a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége is igyekszik méltóképpen hozzájárulni az előttünk álló két év során.

És ha jubileum, akkor természetesen beszámolunk a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 90 éves fennállásának alkalmából az Országos Széchényi Könyvtárban rendezett ünnepi eseményről is. A rangos nemzetközi konferenciára a MOKSZ is meghívást kapott, így hiteles összefoglalóval szolgálhatunk Olvasóinknak a rendezvényről.

Az ünnepi eseményeken túl fontos, hogy tudományterületünk szakmai programjait is figyelemmel kísérjük. A lifelong learning alapelvét követve napjaink talán legnagyobb érdeklődést kiváltó témája, az AI (mesterséges intelligencia) köré szervezett *Könyvtárosok dolgozószobája* elnevezésű előadás-sorozat első programján két kollégánk is részt vett; egyikük előadóként, másikuk tudósítóként. Szerkesztőségünk számára mindig elismerést jelent, ha kollégáink mellett orvosok, vagy az egészségügy bármely területén dolgozók ajánlják fel publikációjukat kiadványunk számára. Idei első lapszámunkat is gazdagítja egy nagyon érdekes, új látásmódot kifejtő orvosi, mégis mindannyiunkat érintő tanulmány a zöld egészségügyről.

Márciusban nem csak a tavasz köszönt be, hanem az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emléke is, méghozzá egészen sajátos megközelítésben. Szerkesztőtársam alapos kutatómunkájának köszönhetően ugyanis fény derül egy eddig talán csak kevesek által köztudott magyar vonatkozású világelsőre.

Ezen kívül egy ápolónőről is megemlékezünk, aki – bár nem az 1848-as forradalomban –, de betegek védelmében halt hősi halált. Életét, hőstettét és az utókor emlékeztetét foglalja össze egy frissen megjelent könyv, melyet – nem ok nélkül – győri kollégánk mutat be Olvasóinknak.

Nagy öröm számunkra, hogy egy új, nagyon bátor és nagyon szimpatikus kollégánőt mutathatunk be Névjegy rovatunkban Szendrődiné Balogh Edit személyében.

Ugyanakkor sajnos búcsúznunk is kell. Egy sokunk által szeretett és tisztelt kollégánknak, Dr. Újhelyi Margitra, a SOTE és a MEDINFO Központi Könyvtárának egykori kiváló könyvtárosára Dr. Vasas Livia megható soraival és néhány fotóval emlékezünk.

Ezt a színes, tavaszi hírcsokrot kínáljuk Tisztelt Olvasóinknak azzal a reményünkkel, hogy mindenki talál benne kedvére valót.

Gacsályi-Tölgyesi Ágnes
elnök, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

TARTALOM

ROVATOK TARTALMI ISMERTETÉSE	2
SZERKESZTŐI ELŐSZÓ	3
TARTALOM	4
HIREK	6
MOKSZ	
Országos értekezlet (2025. május 19.)	
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES	10
BESZÁMOLÓ	
Beszámoló a Magyar Könyvtárosok Egyesületének jubileumi, nemzetközi, könyvtárszakmai konferenciájáról	
ZACHÁR KRISZTINA	13
EREDETI KÖZLEMÉNY	
A kloroform legelső rendeleti meghonosítása a katonaeorvoslásban	
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)	19
ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY	
A zöld egészségügy kihívásai	
DR. KOVÁCS SZILÁRD DÁVID	25
KÖNYVAJÁNLÓ	
„... amikor a szálak összeérnek ...”	
VESZPRÉMI KÁROLYNÉ	29
NEKROLÓG	
Búcsú régi kollégánktól, dr. Ujhelyi Margittól	
DR. VASAS LÍVIA	32
NÉVJEGY	
Szendrődi Balogh Edit	34
SZERZŐI ÚTMUTATÓ	37

CONTENTS

CONTENTS of the COLUMNS	2
EDITORIAL PREFACE	3
CONTENTS	4
NEWS	6
MOKSZ	
Annual Meeting of HMLA, 19th May, 2025.	
ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI	10
REPORT	
Report on the Hungarian Librarians' Association's Jubileum, International Conference of Library Professional	
KRISZTINA ZACHÁR	13
ORIGINAL ARTICLE	
The first regulation of using chloroform in military surgery	
GABRIELLA POGÁNYNÉ DR. RÓZSA (PhD)	19
REVIEW ARTICLE	
Challenges of green health	
DÁVID DR. KOVÁCS SZILÁRD	25
BOOK REVIEW	
„...When the Threads Come Together ...”	
KÁROLYNÉ VESZPRÉMI	29
NECROLOG	
Farewell to our Old Colleague, dr. Margit Ujhelyi	
LÍVIA DR. VASAS	32
INTRODUCTION	
Edit Szendrődiné Balogh	34
AUTHOR GUIDELINES	37

KÉTSZÁZ ÉVES A MAGYAR TUDOMÁNY FELLEGVÁRA

Kétszáz évvel ezelőtt egy nyelvében alig, szívében azonban teljes mértékben magyar nemes ember birtokainak egy évi jövedelmét ajánlotta fel egy tudós társaság alapítására azzal a céllal, hogy fellendítse Magyarország gazdasági és szellemi életét.

„... ráléptem a hazafiság mezejére, 24 szónál nem tudtam többet magyarul, azt is rosszul, de ellenzékinek léptem föl a mágnástáblán, s 60 ezer forintot ajánlottam föl, hogy mire, azt igazában nem is tudom tisztán, de magyar nyelvészeti akadémia lett belőle.”

(https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Tudom%C3%A1nyos_Akad%C3%A9mia)

Az 1825-ös pozsonyi országgyűlésen gróf Széchenyi István 60 000 forintos felajánlását többen is követték, így Sina Simon, herceg Batthyány Fülöp, gróf Károlyi György és mások, Teleki József – a Társaság későbbi első elnöke – pedig családi könyvtárával járult hozzá az Akadémia létrehozásához. Az 1825. november 8-án a nádorhoz benyújtott ajánlat után öt évvel, 1830-ban kezdhetette meg tényleges működését a Magyar Tudós Társaság, melynek nevét 1840-ben Magyar Tudományos Akadémiára változtattak.

A Magyar Tudományos Akadémia kezdetben hat



osztállyal kezdte meg tevékenységét, ma már tizenegy osztálya van. Könyvtárát – amely mára az ország egyik legnagyobb tudományos szakkönyvtára – 1826-ban alapították (tehát a jövő évben is bicentenáriumot ünneplünk!), végül 1844-ben nyitotta meg kapuit. A mintegy kétmillió könyvtári egységet őrző könyvtárhoz több különgyűjtemény (Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, Keleti Gyűjtemény, valamint Mikrofilmtár) tartozik.

Az MTA alapításának kétszáz éves jubileuma alkalmából – stílusosan – két kötet is megjelent Széchenyi István életéről, illetve összegyűjtött levelezései nyomán közélet iránti elkötelezettségéről, a magyar szellemi élet fellendítésére tett erőfeszítéseiről. Csorba László: Széchenyi István című kötete, valamint a „...Tudós Társaság dolgában”. Válogatás Széchenyi István gróf levelezéséből című kötet, amelyet sajtó alá rendezett és a bevezetőt írta Czinege Szilvia, a Magyar Tudományos Akadémia és a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont kiadásában jelent meg. A köteteket 2025. március 19-én mutatták be az MTA Székház Felolvasótermében.

A TUDOMÁNY SZOLGÁLATÁBAN

Újabb tudományos fokozatot szerzett kollégánót köszönhetünk a MOKSZ közösségében. Az Állatorvostudományi Egyetem Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum főigazgatója, Winkler Bea 2025. január 14-én az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskolájában sikeresen védte meg *A mesterséges intelligencia és a könyvtárak - Könyvtári szolgáltatások a mesterséges intelligencia korában* című PhD disszertációját. A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége tisztelettel és szeretettel gratulál Főigazgatónőnek! Tudására nagy szükség



van a könyvtáraink mindennapjaiba is beköszönő AI világában!

MKE 90

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete idén ünnepli fennállásának 90. évfordulóját. Ebből az alkalomból az 1935-ben alapított civil szervezet 2025. március 5-én nemzetközi szakmai konferenciát szervezett, ahol a könyvtárvilág számos szegmense képviseltette magát, így az orvosi könyvtárosok is. A MOKSZ szervezetileg nem tagja az MKE-nek – bár annak Műszaki Szekciójában még ma is jelen van egy 1988-ban létrehozott orvosi könyvtáros csoport néhány tagja –, mégis hasznosnak tartjuk az élő kapcsolat fenntartását egyéb szakterületi könyvtárakkal, hogy megismerjük egymás munkáját, céljait, eredményeit és szervezeteink közös hasznára kamatoztassuk azokat. Az ország nemzeti könyvtárában, az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett MKE 90 Jubileumi konferencia



nagyszerű alkalmat kínált, hogy az orvosi könyvtári hálózat is bemutakozzon egy előadás keretében.



KOSSUTH- ÉS SZÉCHENYI DÍJ – 2025.



A március 15-i nemzeti ünnep alkalmából idén is átadták az Országgházban a Kossuth- és Széchenyi-díjakat, a kultúra és a tudomány rangos kitüntetéseit. A Kossuth-díj Magyarország egyik legjelesebb művészeti és kulturális elismerése, a Széchenyi-díjat pedig olyan kutatók, tudósok és mérnökök kapják, akik kiemelkedő teljesítményükkel hozzájárultak a magyar tudomány és innováció fejlődéséhez. Az orvostudomány területén idén négyen vehették át a Széchenyi díjat:

- **VARGA PÉTER PÁL** gerincsebész, ortopéd szakorvos Magyarország számára kivételesen értékes, a hazai és a nemzetközi tudományos életben is meghatározó kutatói és oktatói pályája, különösen a gerincdaganatok műtéti kezelésében végzett, világviszonylatban is iránymutató munkássága, az általa fejlesztett új műtéti eljárások és implantátumok alkalmazásával elért kimagasló eredményei és iskolateremtő intézményvezetői tevékenysége elismeréseként.
- **VARRÓ ANDRÁS** orvos-biológus; a Magyar Tudományos Akadémia doktora, professor emeritus Magyarország számára kivételesen

értékes tudományos pályája, az elméleti kardiológiai kutatások nemzetközileg is nagyra értékelt kutatójaként elért eredményei, valamint a tudományos utánpótlás-nevelés érdekében, a Nemzeti Tudósképző Akadémia megalapítójaként végzett, iskolateremtő tehetséggondozó és oktatómunkája elismeréseként.

- **GULYÁS BALÁZS** orvos-neurobiológus, a HUN-REN elnöke; orvos, neurobiológus, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja, a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat elnöke, egyetemi tanár Magyarország számára kivételesen értékes tudományos pályája, nemzetközi téren is meghatározó kutatásai, különösen a neurológiai és pszichiátriai betegségek, illetve az emberi agy képességeinek megismerése terén kiemelkedő eredményei, valamint a hazai tudományos élet fejlődését szolgáló, sokoldalú és elkötelezett tudományos közéleti munkája elismeréseként;
- **DUDA GYÖRGY ERNŐ** virológus, immunológus, a biológiai tudományok doktora, professor emeritus Magyarország számára kivételesen értékes tudományos pályája, az orvosi alap kutatások terén nemzetközileg is nagy jelentőségű kutatási eredményei, valamint kiemelkedő - többek között Nobel-díjas - kutatók pályáját elindító, példaadó utánpótlás-nevelői és oktatói tevékenysége elismeréseként.

<https://www.penzcentrum.hu/gazdasag/20250315/itt-a-friss-kossuth-dijasok-es-szechenyi-dijasok-listaja-2025-ben-ennyi-penz-jar-a-kituntetesek-melle-1176055>

A KÖNYVTÁRAK JÖVŐJE A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÉS AUTOMATIZÁCIÓ VILÁGÁBAN –1. rész

Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi Szakkönyvtár 2025. február 18-án tartotta a Könyvtárosok dolgozószobája elnevezésű könyvtárszakmai délutánt. A háromrészesre tervezett sorozat első részében a „Könyvtári alkalmazások, jó gyakorlatok” témakörét járta körbe a hallgatóság a résztvevő előadók segítségével. **Takácsné Bubnó Katalin** (az OSZK KI Könyvtártudományi Szakkönyvtár osztályvezetője), az esemény moderátora, többféle aspektusból tette fel a kérdéseket a meghívott előadóknak, mint például: „Jó gyakorlatok a nagyvilágban és hazánkban”; „Szolgáltatásokban vagy háttér munkában alkalmazzuk leginkább a MI-t?”; „Van-e valamiféle kidolgozott stratégia?”; „Az információkeresés evolúciója”; „Hogy fog kinézni a jövőbeli könyvtár?”

A meghívott előadók:

- **DR. EGERVÁRI DÓRA**, intézetigazgató, tanszékvezető (Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet)
- **MARTON JÓZSEF**, főigazgató (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár)
- **TAMÁSNÉ KOVÁCS ADRIENN**, igazgató (Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ Országos Széchényi Könyvtár Digitális Bölcsészeti Központ)



- **DR. WINKLER BEÁTA**, főigazgató (Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum, Állatorvostudományi Egyetem)

Az előadók mindannyian egyetértettek abban, hogy ember nélkül nincs mesterséges intelligencia, és a kezdeti félelmeket egyre inkább a kíváncsiság váltja fel. Mindenki a saját környezetében próbálja kiaknázni a MI adta lehetőségeket.

A *Könyvtárosok dolgozószobája* sorozat két további részében – amelyek 2025 tavaszán kerülnek megrendezésre – az üzleti szférából és kutatótámogatási területről is érkeznek előadók, hogy megosszák velünk a mesterséges intelligencia alkalmazásával szerzett tapasztalataikat.

Forrás: https://oszk.hu/rendezvenyek/konyvtarosok-dolgozoszobaja-5_250218

Adó 1%

Kedves Kollégák!

Szeretnénk mindenkinek figyelmébe ajánlani, hogy idén már a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége is tudja fogadni a számára felajánlott szja 1%-ot. A MOKSZ számlájára érkező minden utalással közelebb kerülünk céljaink megvalósításához. Ezért kérünk minden kollégát, hogy ezzel is fejezze ki lojalitását szövetségünk iránt, továbbá hívja fel környezete figyelmét is erre a lehetőségre!

A MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE

adószáma:

18230082-1-42

A MOKSZ ARCULATÁNAK TAVASZI MEGÚJULÁSA

ÜDVÖZÖLJÜK A

MAGYAR
ORVOSI
KÖNYVTÁRAK
SZÖVETSÉGE
WEBOLDALÁN



Tíz éve működő honlapunk idén megújulva, új színekkel és folyamatosan bővülő tartalommal mutatkozik be az érdeklődőknek. Kissé megkopott logóink szimbóluma, a tudós bagoly is friss tollakat öltött folyóiratunk, az *Orvosi Könyvtárak* új színvilágát követve, hogy harmonikus összképet adjon megjelenésünk valamennyi platformján. A megújulás – csakúgy, mint a tavasz – egy folyamat,

így aki mostanában ellátogat honlapunkra, látni fogja a folyamatos változást, vagyis reményeink szerint a fejlődést. Minden menüpontot frissítünk, sőt újakkal is hamarosan találkozunk. Törekvésünk, hogy ez a platform is közösségünk élő, tartalmas kapcsolódási pontjává váljon. A tavasz a magvetés ideje, a szorgos, kitartó munka nyárra megérleli gyümölcsét!



ORSZÁGOS ÉRTEKEZLET

2025. május 19.

GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES

elnök, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége
g.tolgyag@gmail.com

A MOKSZ országos értekezletét minden évben ki-tüntetett figyelem övezi, hiszen ez az esemény kö-zösségünk legmagasabb fóruma. A nap folyamán elhangzó szakmai előadásokat igyekszünk évről évre úgy kiválasztani, hogy azok új ismeretekkel gazdagítsák könyvtárosaink tudását, ugyanak-or maradandó élményt is nyújtsanak. A délután megrendezésre kerülő közgyűlésen pedig szövet-ségünk életének aktuális feladatait beszéljük meg. A szakmai és a közösségi program mellett persze mindig készülünk valami izgalmas meglepetéssel is.

Reméljük, minden kollégánk emlékszik még a tavalyi hasonló eseményre, amikor az Egis Gyógyszergyár 90 éves jubileumát ünneplő könyvtárának vendégei lehettünk. Jó alkalom volt ez arra, hogy bepillantsunk egy olyan világba, amelyet munkánk révén ismertünk ugyan, de személyes tapasztalataink nem voltak, nem is lehettek róla, hiszen a gyógyszergyártás meglehe-tősen zárt világ, így mindig különleges, mondhatni kiváltságos alkalom, ha mégis sikerül betekinteni a kulisszák mögé.

A 2024-es törekvéseinket követve idén is egy kü-lönleges, egyedi helyszínt választottunk országos rendezvényünk számára. Ezúttal azonban nem egy kerek évforduló jelentette az apropót, inkább egy olyan téma, amely a multidiszciplináris gyógyászat mindannyiunk életére kiható evidenciáját tárja elénk. Rendezvényünk idei szlogenje – amely minden év-ben az elhangzó előadások témakörét tükrözi – első hallásra egyszerű, mégis, tartalmát tekintve nagyon is összetett üzenetet hordoz: One Life – One Health. A gondolat első fele egyértelmű: egy életünk van (One life), amely egyszeri és megismételhetetlen, ezért jól felfogott érdekünk, hogy jól gazdálkodjunk vele. Egészségünkre ugyanígy igaz az előbbi állítás (One health), de a fogalom ezen túl egy, talán még nem mindenki által közismert tudományterületet is jelent. Ezért helyezzük országos értekezletünk fókuszába. A One Health Global Network által javasolt megha-tározás a következő: „Az Egy Egészség (One Health) elismeri, hogy az emberek, állatok és ökoszisztémák egészsége összefügg egymással. Ez a tény magában foglalja az összehangolt, együttműködésen alapuló, multidiszciplináris megközelítés alkalmazását az állat – ember – ökoszisztéma kezelésére”.

Az elmúlt három évtizedben egyre világosabbá vált, hogy az új, kialakulóban lévő zoonotikus betegségek leginkább vadon élő állatokból származnak, és hogy megjelenésük oka a megváltozott emberi tevékeny-ségekhez kapcsolódik: a földhasználat változása-ihoz, a mezőgazdaság intenzívebbé válásához, az urbanizációhoz, valamint az egyre növekvő mértékű nemzetközi utazáshoz és kereskedelemhez. Mindez szükségessé teszi az új zoonózisok ökológiájának megértését, melyhez együttműködő és multidisz-ciplináris megközelítésre van szükség.

Az „Egy Egészség” (One Health) kifejezést 2003–2004-ben, a súlyos akut légzőszervi megbetegedések (SARS) megjelenésével használták először, majd a magas patogenitású H5N1 madárinfluenza elterje-désével került előtérbe. A WILDLIFE CONSERVATION SOCIETY által kiadott „Manhattan-Principles” már az emberi és állati egészség közötti kapcsolat megta-lálását tűzte ki célul, továbbá rámutatott az ezekkel összefüggő, az élelmiszer-ellátást és a gazdaságot fenyegető veszélyekre.

A ONE HEALTH INSTITUTE OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA AT DAVIS megfogalmazása szerint: „Az Egy Egészség (One Health) egy olyan megközelítés, amely az emberek, állatok és a környezet jóllétét biz-tosítja együttműködő problémamegoldással - helyi, országos, és globális szinten”

Nos, országos értekezletünk idei helyszíne a legauten-tikusabb közeg arra, hogy a humán- és állatorvoslás multidiszciplináris kutatásával, művelésével, a One Health fogalmával és egyre gazdagabb tudományos eredményeivel ismerkedjünk.

Az Állatorvostudományi Egyetem valóságos oázis, egyben ékszerdoboz a főváros zajos forgatagában. Nem csak az egyetemi kampusz épületei által kö-rülölelt park – benne a több ezer dísznövény és a hűsítő, árnyat és oxigént adó hatalmas fák, valamint az egyetem hírességeinek, továbbá a magyar ősho-nos állatoknak emléket állító szobrok – de maguk az épületek is rendkívüli értéket képviselnek. Az elmúlt évben felújított épülettömbök – de a még felújításra várók is – szemet gyönyörködtetőek a több százezer dísztegla közé illesztett Zsolnay-kerámia berakásokkal, STEINDL IMRE, az Országházat is megálmodó építész tervei alapján.



fotók: Winkler Bea

Az építészeti remekmű falai között nem kevésbé értékes oktatás és kutatás folyik, lassan másfél évszázada. Az 1787-ben megalakult első állatorvoslást oktató tan-
szék még a pesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvosi Karán belül működött. TOLNAY SÁNDOR (1748-1818) állatorvos, egyetemi oktató és utódai munkásságának köszönhetően elkészültek az első tananyagok, anatómiai preparátumok, majd 1851-ben „Pesti cs. kir. Állatgyógyintézet” néven különvált az Orvosi Kartól. Neve 1899-ben „Magyar Királyi Állatorvosi Főiskolára” változott. Később, 1934-ben a Magyar kir. József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Mezőgazdasági és Állatorvosi Karának Állatorvosi Osztályaként, 1945-től rövid ideig a Magyar Agrártudományi Egyetem Karaként működött, majd 1952-ben visszakapta önálló főiskolai státuszát. 2000. január 1-től 2016. június 30-ig a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karaként funkcionált.

Az egyetem gazdag múltjának, kalandos történelmének összefoglalásaként:

Az első száz évben a magyar állatorvosi oktatás megalapozása történt, az évszázad végére kidolgozásra került a teljes magyar nyelvű tananyag.

A XX. század első felében a világ állatorvoslására is jelentős hatást gyakorló oktatói, MAREK JÓZSEF és HUTYRA FERENC – akik iskolateremtő állatorvosai és a magyarországi állatorvos-tudomány legkiemelkedőbb, nemzetközileg is ismert tudós- és szerzőpárosaként váltak ismertté – megírták az első belgyógyászat tankönyvet, mely az egész világon az állatorvosi tanulmányok alapköve lett. Számtalan frissített kiadását a világ összes elterjedt nyelvére lefordították, elismerve a magyar oktatók munkásságát.

Az intézmény 1881-ben költözött a jelenlegi helyére. Az akkor felhúzott épületek még ma is az állatorvoslást szolgálják. A történelmi épületek egy részének helyére az 1970-es években épült egy modern épületrész.

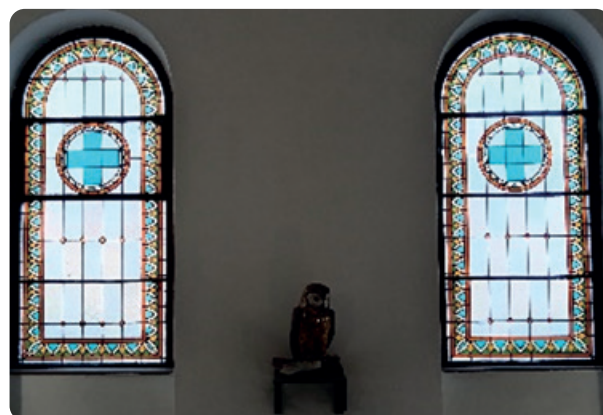
Az elmúlt több mint negyedszázad politikai, gazdasági és urbanizációs változásai hatással voltak az állatorvoslás oktatására is:

1. Az ismét létrejött magán- és nagygazdaságok igényeinek megfelelő állatorvosi ismeretekre van szükség.
2. Rohamosan nő a társállatok (kutyák, macskák) és egzotikus állatok száma, emellett speciális állatgyógyászati feladatok is előfordulnak (pl. sportlovak kezelése, gyógyítása).
3. Egyre fontosabbá válik az az élelmiszer-biztonság, élelmiszerek minőségellenőrzése, ami szintén az állatorvosokra hárul.

1989 óta a magyar állatorvostan-hallgatók mellett külföldi hallgatókat is fogad az egyetem. A teljes kurzus rendelkezésre áll angol és részben német nyelven is. Jelenleg 750 magyar és 1000 külföldi diák tanul itt. Felismerve az élő környezet védelmének fontosságát, 2023-tól elindították az angol nyelvű kutató zoológus képzést.

1995-ben, 2014-ben, majd 2023-ban az egyetem megszerezte az Európai Állatorvos-képző Intézmények Egyesülete (European Association of Establishments for Veterinary Education – EAEVE) akkreditációját, ezzel bizonyítva a magyar állatorvosképzés nemzetközi ekvivalenciáját.

Az idei év is a fejlődés jegyében indult az egyetemen. Technológiai eszköztárának bővítéseként mostantól korszerű, kifinomult kamerarendszerrel felszerelt eszközök, új DJI MAVIC 3T drónok segítik az állattárolomány megfigyelését, a betegségek korai felismerését és a fenntartható gazdálkodást, új távlatokat nyitva az állatorvosi kutatások és a járványmegelőzés számára. A drónokkal a szakemberek minden eddiginél gyorsabban és hatékonyabban tudják feltérképezni a fertőzött területeket, felmérni az állatok mozgását, viselkedését és egészségi állapotát, megkönnyítve a hatóságok munkáját, és gyorsabb, hatékonyabb beavatkozást tesznek lehetővé.



Az Állatorvostudományi Egyetemen folyó drón-kutatások nemzetközi szinten is kiemelkedőek, mivel csak kevés intézmény alkalmazza ezt a technológiát hasonló célokra világszerte. (<http://univet.hu/hu/2025/02/forradalmi-fejlesztes-az-allatorvostudomanyi-egyetemen-dronok-az-allategeszsegugy-szolgalataban/>)

A magyar orvosi könyvtárosok ennek a patinás, nagymúltú egyetemnek lesznek vendégei 2025. május 19-én. A rendezvény helyszíne az egyetem Hutýra Ferenc Könyvtára lesz, amely természetesen tagja a MOKSZ-nak. Winkler Bea főigazgató és kilenc kollégája nagy lelkesedéssel készül közösségünk fogadására.

Előzetes a programból:

Országos értekezletünk kezdetén köszöntőt mond DR. SÓTONYI PÉTER, az egyetem rektora. A nap első felében az egyetem és a könyvtár munkatársai négy előadást prezentálnak. Elsőként két tudományos előadás hangzik el DR. JERZSELE ÁKOS, habilitált egyetemi docens, az ÁTE tudományos és innovációs rektorhelyettese, valamint PROF. DR. MÁTYUS PÉTER, az ÁTE kutatóprofesszora előadásában. A továbbiakban Biró Bettina, könyvtáros kollégánknak nyújt betekintést a Hutýra Ferenc Könyvtár kulisszái mögé, végül Winkler Bea ad költségmentes ötleteket az MI alkalmazására egy orvosi/állatorvosi szakkönyvtárban.

A szakmai előadások után fakultatív programokon vehetnek részt az azokra jelentkezők, mivel az egyes helyszínek csak limitált létszámmal látogathatók. A részletes programkínálatot az április végén induló regisztrációban tesszük közzé.

A nap további részében rövid büféebéd után kerül sor a MOKSZ közgyűlésre, ahol a 2024. évi elnöki és ellenőrző bizottsági beszámoló ismertetése után közös terveink, aktuális események megbeszélésére kerül sor. És egy meglepetéssel is készülünk, de erről később...

Minden MOKSZ-tagunkat – aktív és nyugalmazott kollégáinkat – szeretettel hívjuk és várjuk a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége Országos Értekezletére!

Dátum: 2025. május 19. hétfő

Időpont: 10:00 – 16:00

Helyszín: Állatorvostudományi Egyetem Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum

Cím: 1078 Budapest, István u. 2.



Őshonos magyar kutyafajták szobrai az egyetem parkjában



BESZÁMOLÓ A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETÉNEK JUBILEUMI, NEMZETKÖZI, KÖNYVTÁRSZAKMAI KONFERENCIÁJÁRÓL

MKE90, avagy hivatásunk múltja, jelene, jövője a trendek, kihívások és az igények tükrében

ZACHÁR KRISZTINA

könyvtáros, Magyar Honvédség Egészségügyi Központ, Budapest
kriszta.zachar@gmail.com



<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=62535383345970&set=pb.100079552656601.-2207520000&type=3>

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) 2025-ben ünnepeli alapításának 90. évfordulóját, amely kiemelkedő mérföldkő a szervezet történetében. Kilenc évtized rendkívül hosszú idő egy civil szervezet életében, és e jeles alkalom lehetőséget ad arra, hogy visszatekintsünk az Egyesület múltjára, értékeljük a jelenlegi helyzetet, valamint előre tekintsünk a szakma és az MKE jövőjére, mind hazai, mind nemzetközi kontextusban. Az évforduló nem csupán egy ünnep, hanem egy fontos pillanat, amely lehetőséget ad a fejlődés irányainak újragondolására és a könyvtárosi közösség összetartozásának megerősítésére.

A nagy szakmai érdeklődésre számító születésnap rendezvényt 2025. március 5-én tartották Budapesten az Országos Széchényi Könyvtárban. A teremben összegyűlt szakemberek izgatottan várták a programban meghirdetett számos nemzetközi és hazai szakmai szervezet képviselőjének előadását. A konferencia nem csupán a jubileumi évforduló miatt volt különleges, hanem mert a nagy nemzetközi könyvtárszakmai szervezetek is képviseltették magukat, köszöntötték az ünnepeltet vezetőik által, amely igazán különleges és emlékezetessé tette a rendezvényt.

Gerencsér Judit a MKE elnöke nyitotta meg az ünnepi konferenciát, melyben köszöntötte a meghívott vendégeket és az érdeklődő kollégákat. Ezt követően VINCZE MÁTÉ, a közgyűjteményekért és kulturális fejlesztésekért felelős helyettes államtitkár a Kulturális és Innovációs Minisztérium képviseletében üdvözölte az ünnepelt szervezetet és a konferencián megjelent vendégeket. Köszöntő beszédében kiemelte, mennyire fontos szerepet játszik az MKE a könyvtáros szakma összefogásában, a nyilvánosság felé bemutatásában, az érdekképviseletben. Az Államtitkár ünnepi gondolatai után RÓZSA DÁVID főigazgató, az MNMKG Országos Széchényi Könyvtár képviseletében lépett a pódiumra és köszöntötte a konferencia vendégeit, majd megkezdődött a három szekcióra tagolt program.

SZEKCIÓ I.

Könyvtáros szakmai szervezetek nemzetközi együttműködésben.

A program első felében GERENCSÉR JUDIT, az első szekció moderátora mondta el a délelőtti programját és mutatta be az előadókat előadásuk sorrendjében. Először a Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetségének (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) főtítkárnő asszonya, SHARON MEMIS üdvözölte a hallgatóságot, meleg szavakkal gratulált a születésnapját ünneplő MKE-nek. Prezentációjában először bemutatta az IFLA történetét, melyben mesélt Magyar Könyvtárosok Egyesületéhez fűződő kapcsolatról. A magyar szervezet pontosan 86 éve csatlakozott az IFLA-hoz. A történelmi visszatekintésből az is kiderült, hogy miként kértek segítséget a magyar szakemberek a II. világháború idején és 1956-ban könyvtárak, könyvállományok megmentésére. Majd betekintést nyújtott a szervezet felépítésébe, ezeken túl bemutatta azokat a célokat, melyeket el kívánnak érni a jövőben. Kíváncsiság, kreativitás, innováció, rugalmasság, alkalmazkodás,

fenntarthatóság, partnerkapcsolatok és bizalom, ezek köré a fogalmak köré épül fel a szervezet munkája, ezek mentén dolgoznak a könyvtárak láthatóságáért. Elmondta, hogy mennyire fontos számukra a világ változásainak figyelemmel követése és az azonnali reagálás ezekre a változásokra. Megadni a választ és kidolgozni egy metódust, melyet a szervezethez tartozó könyvtárak azonnal hasznosítani tudnak. Bemutatnak jó gyakorlatokat, továbbképzések tartásával igyekeznek fejleszteni a kollégák tudását, fontos a szervezet számára az oktatás és a készségek fejlesztése. A partnerkapcsolatok támogatásával akár a jó gyakorlataik átvételével, közös projektek kezdeményezésével is próbálják erősíteni az együttműködést más szervezetekkel. Bemutatta azokat a trendeket, amelyek utat mutatnak a szakembereknek, inspirálja Őket a munkájuk során. Ezek a trendek, melyeket időről időre trendjelentésekben adnak közre, megmutatják a lehetőségeket, hogy miként tudnak a könyvtárak együtt fejlődni, alkalmazkodni ezen változásokhoz. Az IFLA erős szakmai érdekképviselői szerv a nemzetközi szinten is.

A szekció második előadásában a CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professional) elnevezésű könyvtáros szervezet mutatkozott be. A CILIP a könyvtárosok, információk szakemberek és tudásmenedzserek szakmai szervezete az Egyesült Királyságban. Előadásában CARRYL ALLARDICE, a CILIP alelnöke köszöntötte az MKE-t megalakulásának 90. évfordulója alkalmából. Az Alelnök asszony felvázolta a szervezet sokrétű munkáját, mind a könyvtárosok, mind pedig a könyvtárak és könyvtáros szervezetekkel kapcsolatban. Beszámolt a különféle képzési lehetőségekről, kutatástámogatásról, érdekvédelmi és képviselői munkáról.

Harmadik előadóként ZELIA PARREIRA, az European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLIDA) alelnök asszonya beszélt a könyvtári szervezet kapcsolatáról az MKE-vel és más könyvtári szervezettel. Bemutatta az EBLIDA célkitűzéseit, a szervezet új stratégiáját. Prezentációjában megmutatta milyen nagy nemzetközi projektekben vesznek részt a különböző könyvtárak, hogyan támogatja tagjait a világ olyan nagy kihívásaival szemben, mint a mesterséges intelligencia, az fejlődő digitális technika nyújtotta új lehetőségek használata, de nem marad el a hiteles információszolgáltatás, a tudásmenedzsment szolgáltatás biztosítása sem.

KALYDY DÓRA, a délelőtti szekció utolsó előadja, a LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de

Recherche – Európai Kutatókönyvtárak Szövetsége) elnökségi tagja a szakkönyvtárak, kutatókönyvtárak európai szervezetének képviselőjeként szövegezte a résztvevőkhöz. Ezen szervezet szakkönyvtári tagjai elkötelezettek a nyílt tudomány megvalósulása iránt, tudásmegosztással és képzésekkel támogatja a könyvtárakat. A szakkönyvtár mint hiteles hely, szolgáltatásait a lehető legkorszerűbb módon alakítja ki, támogatja a nyílt tudományt, képviseli a kutatókönyvtárak érdekeit, továbbképzéseket szervez a tagkönyvtárak munkatársai részére. Az Európai Bizottság tanácsadó testületében kutatástámogatási kérdésekben résztvevő fontos szereplő a szervezet. Stratégiai kérdésekben és projektekben számos más könyvtári szervezettel áll kapcsolatban. Számos munkabizottság működik a szervezeten belül, melyek a kutatókönyvtárak/szakkönyvtárak munkáját segítik Európa-szerte. Évente számos konferenciát, webináriumot szerveznek a tagok részére, ahol találkozhatnak és megoszthatják egymással tapasztalataikat. A vezetőképző szemináriumok szervezésével, nemzetközi projektekben való részvétellel támogatják a szakkönyvtárakat.

SZEKCIÓ II.

MKE a partnerségben – Szakmáink jelene és jövője a hazai szakmai együttműködésben

A születésnap konferencia második szekcióülésén hat különböző hazai könyvtári szervezet vezetője mutatkozott be, akik a szekció címében megfogalmazva, valamely módon kapcsolódnak az MKE-hez. Az első előadó az ünnepelt szervezet elnöke, GERENCSÉR JUDIT volt, aki előadásában a múlt fontosabb pillanatait felvillantva beszélt a jelen eseményeiről és a jövőben várható kihívásokról. Az MKE megújulása szemmel látható, nem csak az online térben és a szervezetet népszerűsítő, tájékoztató anyagokban, hanem a tagság munkájában is. Együttműködések jönnek létre, vagy újulnak meg, kapcsolatok épülnek, projektek bontakoznak ki. A szervezet új stratégiát tervez és próbál minél több támogatást és segítséget nyújtani tagságának képzésekkel, megbeszélésekkel, szervezett programokkal. Figyeli a változó világ kihívásait és igyekszik a lehető leggyorsabban reagálni rájuk.

Civil szervezet szemszögéből TÖZSÉR ISTVÁNNÉ GÉCZI ANDREA az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) elnöke mondta el Partnerség és összefogás című előadásában, hogy mit is jelent a partnerség és együttműködés a szervezetek között a szakmai érdekek civil képviselője. Az IKSZ tagjai könyvtári intézmények, szakmai szervezetek, céljuk az intézmények

szakmai érdekképviselője, szakmai szolgáltatásokat nyújtása. Az IKSZ részt vesz országos kampányokban, olvasásnépszerűsítő programokat indít, informatikai tudásátadás lehetőségét biztosítja a lakosság számára is. Szakmai napokat és konferenciákat is rendez, fontosnak tartja a társadalmi felelősségvállalást. Az előadó az együttműködés és partnerség kapcsán több kapcsolatot kiemelt előadásában, de talán az egyik legfontosabb ilyen jó példa az Év fiatal könyvtárosa díj, melyet az MKE-vel együttműködve hirdetnek meg minden évben. A szakmai érdekképviselő, szakmai véleményalkotás kapcsán elmondta, hogy a MKE és az IKSZ közösen megfogalmazott javaslatai beépültek a könyvek árkötöttségére vonatkozó törvénybe. Sikeres országos programokat mutatott be, ebben a hónapban indul az Internet Fieszta, vagy az Országos Könyvtári Napok, a KönyvtárMozi. Könyvtáros műhelynapok alkalmával Könyvtári stratégia kidolgozásával támogatják a könyvtári intézményeket.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma (EKK) nevében MARTON JÓZSEF elnök mutatta be a szervezetet. Az egyetemi könyvtárak fő szerepe az oktatásban a hallgatók támogatása tanulmányaikban, valamint a kutatói munka segítése szakirodalmi források biztosításával és a publikálás támogatásával. Ezek mellett nagyon fontos még az együttműködés más egyetemekkel és szakmai csoportokkal, szervezetekkel az oktatási és tudományos élet különféle területein. Ilyen együttműködések lehetnek a digitalizáció és a tudományos élet között, az online only a kiadói területen, vagy a hallgatókkal történő kapcsolatépítés, közös projektek létrehozása is. Számos olyan együttműködésről számolt be az előadó, mely mindkét fél számára nagyon fontos és hasznos volt, fejlődést hozott, de tágabb értelemben a kutatói és hallgatói köröknek előnyökkel járt, jár.

Az oktatás területéről egy másik szervezet is bemutatkozott, bár ez a szervezet nem elsősorban a tudományos világban történő változásokra figyelve dolgozik a szakemberek támogatásában. A Könyvtárostanárok Egyesületének (KTE) képviselőjében HAGYMÁSSY KRISZTINA elnök asszony mutatta be a szervezetét és az iskolai könyvtárosok könyvtárostanárok munkáját. Az Egyesületnek régmúlta visszatekintő szoros kapcsolata van az MKE-vel, de önállóságában is megmutatkozik, hogy mekkora erő és összetartozás, együtt munkálkodás van a könyvtárostanárok és az iskolai könyvtárosok csoportjában. A gyerekek szeretete, a tanár kollégák támogatása nagyban segíti az iskolai munkát, egyfajta belső motorja az intézménynek egy iskolai könyvtár. A tartalmas elfoglaltságot biztosító

kuckó lyukasórák idejére, vagy a szabadidő eltöltésére. A tanárok számára információforrás az órára való felkészülésre. Közösségi tér, ahol nem csak órai munka folyhat vagy intézményen belüli megbeszélés, hanem igazi csoportmunka, amikor a gyerekek együttműködve tanulják meg a csapatmunka szabályait. A könyvtáros kollégák együttműködésre törekcsenek egymással, kapcsolatokat építenek, szakmai partnerségekben, projektekben vesznek részt. Igyekeznek egymást segíteni, támogatni, bemutatni a jó gyakorlatokat egymásnak.

Nem jó a (szak)embernek egyedül lenni – partnerkapcsolataink egyensúlya című előadásában BÁLINT ÁGNES, az Egyházi Könyvtárak Egyesülete (EKE) elnöke egy kis statisztikai matematikát vitt a jubileumi konferencia ünnepi hangulatába. Na, persze nem kell megijedni, hiszen a szelíd hangú, kedves elnök asszony nem valami bonyolult matematikai számítást vezetett le a hallgatóság számára érthetetlen statisztikai adatokból, hanem egy nem reprezentatív és nem tudományosan értékelt kérdőív eredményein keresztül mutatta be, mennyire szoros és bensőséges kapcsolat fűzi az EKE szakmai tagságát a Magyar Könyvtárosok Egyesületéhez. Minden körmönfontan feltett kérdésre a megkérdezettek magas arányban válaszoltak pozitívan a két szervezet kapcsolatáról, az egymáshoz fűződő viszonyukról. Az EKE tagjai szoros személyes és munkakapcsolataikat emelték ki, a kapcsolatépítési lehetőségeket, a szakmai kérdések megvitatásának eredményességét és a szakmai programok hasznosságát. Az előadásból kiderült az is, hogy vannak olyan tagjai az Egyházi Könyvtárosok Egyesületének, akik nem tagjai az MKE-nek, mégis szívesen vesznek részt annak rendezvényein, jó kapcsolatokat ápolnak a tagokkal, sőt volt, aki vezetőségi tagja is volt a szervezetnek. Virágzó együttműködésük a nem oly távoli múltba nyúlik vissza és ez a kapcsolat mindig is szoros volt és gyümölcsöző mindkét fél számára. Az elhangzott előadás végére valóban kiderült, hogy nem jó a szakembernek egyedül lenni, főleg, ha ilyen nagyszerű partnerei vannak.

Utolsó előadóként a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének (MOKSZ) elnökasszonya, GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES mutatta be az általa képviselt könyvtárszakmai szervezetet. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének és a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének kapcsolata több mint három évtizedre nyúlik vissza. Az 60-as években létrehozott orvosi könyvtári hálózat megszervezésében nagy szerepet játszó Dr. Benda Mária 1988-ban hozta létre az MKE Műszaki Szekcióján belül az orvosi könyvtárosok

csoportját, melynek néhány tagja a mai napig jelen van a szekcióban. A világ változásával az orvosi könyvtárak hálózata is átalakult, sok könyvtár megszűnt, a könyvtárosok feladatai módosultak, de a közösség együttműködési szándéka nem változott. 1996-ban az MOKSZ önálló szervezetként született újjá. Azóta képviseli tagjai érdekeit, követi a tudományos világ fejlődését és igyekszik lépést tartani, támogatni közösségét. Az egyre nehezedő körülmények, a bizonytalan fenntartói akarat ellenére kitartóan igyekszik stabilan részt venni a tudományos életben, támogatni a kutatókat, a képzéseken részt vevő orvosokat, szakdolgozókat, hallgatókat kutatásaikban, tanulmányaikban. Ahhoz, hogy a könyvtárosok stabilan tudják biztosítani a szakmai háttérrel – minden nehézség ellenére – a könyvtárukhoz forduló kutatók és szakdolgozók részére, szükségük van egy saját biztos háttérre, amelyhez fordulhatnak segítségért, ez a szervezet a MOKSZ. Szoros szakmai és személyes kapcsolatok alakultak ki az évtizedek folyamán, tagjai támogatják egymást, napi szinten kapcsolatban vannak. A rendezvényeken örömmel köszöntik egymást és vitatják meg személyesen az éppen aktuális eseményeket, mesélik el tapasztalataikat. A szervezet élő és fejlődő, a változásokra nyitott és befogadó közösség.

SZEKCIÓ III.

MKE90 – Jubileumi ünnepség

Az ünnepi alkalmából a konferencia utolsó szekciójában MKE90 jubileumi Emlékermeket és kerek évfordulós szervezeti elismeréseket adtak át az elszánt és elhivatott alkotó, teremtmény, megvalósító és megállást nem ismerő szakmai munkáért, illetve köszönetet mondtak a kiemelkedő tevékenységet végző tisztségviselőknek és szervezeteknek.

Összegzés

Innováció, Kreativitás, Rugalmasság, Elköteleződés, Együttműködés, Partnerség, Érdekképviselés, Tudásmegosztás, Község... Talán ezzel a néhány kifejezéssel lehet összefoglalni a konferencián elhangzottakat. Tíz előadás, tízféle szervezet, tízféle „célcsoport”, mégis egy dolog volt a fontos, mégpedig a könyvtáros szakma. A szakmáért, annak fejlődéséért, jövőjéért tenni akarás hozta létre ezeket a szervezeteket, amelyek olyan szakemberek összefogásával születtek meg, akik szívükön viselték és viselik egy nagyon izgalmas és szerteágazó szakma előrehaladását.

Jubileumi Emlékérem kitüntetésben részesültek:

BARÁTNÉ PROF. DR. HAJDU ÁGNES
BAZSÓNÉ MECYES KLÁRA
FEHÉR MIKLÓS
HEGYKÖZI ILONA
DR. MURÁNYI LAJOS
VILLÁM JUDIT

Kiváló szakmai tevékenységért Emléklappal díjazottak:

- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezet (60 éves évforduló),
- Fejér Megyei Szervezet (55 éves évforduló)
- Műszaki Könyvtáros Szekció (55 éves évforduló)
- Zala Megyei Szervezet (55 éves évforduló)
- Zenei Könyvtárosok Szervezete (55 éves évforduló)
- Heves Megyei Szervezet (50 éves évforduló)
- Jász-Nagykún-Szolnok Megyei Szervezet (50 éves évforduló)
- Tolna Megyei Szervezet (45 éves évforduló)
- Mezőgazdasági Szervezet (35 éves évforduló)

Köszöntötték az egyesület korábbi elnökeit:

DR. BILLÉDI FERENCNÉT,
AMBRUS ZOLTÁNT,
BAKOS KLÁRÁT,
BARÁTNÉ PROF. DR. HAJDU ÁGNES-t,
valamint korábbi főtitkárait:
HARASZTI PÁLNÉT,
KOVÁCSNÉ KORENY ÁGNES-t,
NAGY ANIKÓ-t,
FEHÉR MIKLÓSt.

Támogatni egy szakmai közösséget, képviselni az érdekeit, figyelni a változásokra és azokra azonnal reagálni nem egyszerű feladat. Szükség van az összefogásra, az együtt gondolkodásra, a jó gyakorlatok bemutatására, hogy tanulhassanak a szakemberek egymástól. Ezért is érték nagyon egyet Bálint Ágnessel, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnökével „Nem jó a (szak)embernek egyedül lenni”. Beszámolómm zárásaként szeretnék nagyon boldog 90. születésnapot kívánni a Magyar Könyvtárosok Egyesületének!

Irodalom

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

<https://mke.info.hu/mke/>

Könyvtárvilág. Webmagazin

<https://mke.info.hu/mke/konyvtarvilag/>

Gerencsér Judit, Istók Anna. MKE90, avagy hivatásunk múltja, jelene, jövője a trendek, kihívások és az igények tükrében címmel – MKE90 jubileumi nemzetközi szakmai konferencia. Könyvtárvilág. 2025. XIII. évf. 1.

(Meghívó, program)

<https://mke.info.hu/mke/cikk/mke90-avagy-hivatasunk-multja-jelene-jovoje-a-trendek-kihivasok-es-az-igenyek-tukreben-cimmel-mke90-jubileumi-nemzetkozi-szakmai-konferencia/>

Meghívó – 2025. március 5. – jubileumi nemzetközi szakmai konferencia – MKE90

<https://mke.info.hu/mke/>

Meghívó -fotó

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=612735224721561&set=pb.100079552656601.-2207520000&type=3>

MKE90 - Meglepetés videó

<https://www.youtube.com/watch?v=udJkuMxnxWI&t=4s>

MKE90, avagy hivatásunk múltja, jelene, jövője a trendek, kihívások és az igények tükrében (A konferencia felvétele)

https://www.youtube.com/watch?v=SbPB6-w8m_A&t=26s

Konferencia embléma - fotó

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=625353833459700&set=pb.100079552656601.-2207520000&type=3>



Nemzeti bibliotékánk, az Országos Széchényi Könyvtár impozáns épülete

MKE 90 -
AVAGY HÍVATÁSUNK MÚLTJA, JELENE, JÖVŐJE
A TRENDÉK, KIHÍVÁSOK ÉS AZ IGÉNYEK TÜKRÉBEN
 nemzetközi könyvtárszakmai konferencia
2025. március 5. szerda
 MNMFK Országos Széchényi Könyvtár KÖSZKI, 1014, Budapest, Széni György tér 4-6.

PROGRAM
 9.00 – 10.00 Regisztráció
 10.00 – 10.15 Köszöntők

GERENCSE JUDIT - elnök, Magyar Könyvtárosok Egyesülete
VINCZE MÁTÉ - közgyűteményekért és kulturális fejlesztésekért felelős helyettes államtitkár, Kulturális és Innovációs Minisztérium
RÓZSA DAVID - főigazgató, MNMFK Országos Széchényi Könyvtár

SZEKCIÓ I.
KÖNYVTÁROS SZAKMAI SZERVEZETEK NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN
 Levezető elnök: Gerencsér Judit, az MKE elnöke

10.15-10.45
 Future-proofing the Library Field
SHARON MEMIS, az IFLA főtitkára

10.45 – 11.15
 The future of Library Associations: how CILIP helps members keep pace in challenging times
CARRYL ALLARDICE, a CILIP alelnöke

11.15-11.45
 EBLIDA a trendek és az új stratégia tükrében
 Előadó egyeztetés alatt

11.45-12.15
 A szakkönyvtárak kiterjesztési lehetősége: **LIBER KALYDY DÓRA**, a LIBER elnökségi tagja

12.15-12.30
 Kérdések

12.30-13.30
 Búfé ebéd

SZEKCIÓ II.
MKE A PARTNERSEGBEN – SZAKMÁNK JELENE ÉS JÖVŐJE A HAZAI SZAKMAI EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN
 Levezető elnök: Villám Judit, az MKE alelnöke

13.30 – 13.45
 MKE 90 - hagyományok, trendek, megújulás
GERENCSE JUDIT, a Magyar Könyvtárosok Egyesület elnöke

13.45 – 14.00
 Szakmai értékek civil képviselője. Partnerség és összefogás.
TÓZSÉR ISTVÁN GÉCZI ANDREA, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke

14.00 – 14.15
 Együttműködésben az egyetemi könyvtárak
MARTON JÓZSEF, az Egyetemi Könyvtár-igazgatók Kollégiuma elnöke

14.15 – 14.30
 3x30 érv az (iskolai) könyvtárak mellett
HAGYMÁSSY KRISZTINA, a Könyvtárostánórok Egyesülete elnöke

14.30 – 14.45
 Nem jó a (szak)embernek egyedül lenni – partnerkapcsolataink egyensúlya
BÁLINT ÁGNES, az Egyházi Könyvtárak Egyesülete elnöke

14.45 – 15.00
 Helyünk egy új világban
GACSÁLYI-TÓLGYESI ÁGNES, a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége elnöke

SZEKCIÓ III.
MKE 90 - JUBILEUMI ÜNNEPSÉG
 Levezető elnök: Kiss Gábor, az MKE elnökségi tagja

15.00-16.00
 Jubileumi MKE Emlékérmek átadása
 Évfordulós szervezetek köszöntése
 Születésnap meglepetések

A programra előzetes regisztráció szükséges!
 A szakmai programon szinkrontolmácsolást biztosítunk.

Jelentkezési űrlap:

Nemzeti Kulturális Alap



A nemzetközi konferencia részletes programja, előadásai

A 90 éves jubileumi tortát GERENCSE JUDIT, az MKE elnöke kínálta a jelenlévőknek



<https://www.facebook.com/photo?fbid=628259629835787&set=pcb.627343033260780>

A jubileumi nemzetközi konferencia előadói és kitüntetettjei

A KLOROFORM LEGELSŐ RENDELETI MEGHONOSÍTÁSA A KATONAORVOSLÁSBAN

POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PhD)

könyvtárvezető, MH Eü. Központ Tudományos Könyvtára, a Szent István Tudományos Akadémia tagja
prg1971.05.29@gmail.com

Rezümé

Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc hadserege és katona-egészségügye a személyi kötődéseknek és a tudás-átagyományozásnak köszönhetően az osztrák császári sereg mintájára jött létre. Van azonban a korabeli magyar tábori egészségügyi biztosításnak és a vonatkozó szabályozásnak olyan megoldásai, amelyek éppen nem a mintaként szolgáló hadsereg eljárásait követik. Ezek egyike a kloroform szabályzatban való rendszeresítése a honvédségnél. A magyar orvostörténet-írás axiómaként kezeli, hogy ebben Magyarországa a primátus, jelen cikk ezt az axiómát bizonyítja a rendelkezésre álló információforrások alapján.

Kulcsszavak

katona-egészségügy története – katonaorvosi szabályzat – 1848/1849 – kloroform

The first regulation of using chloroform in military surgery

Abstract

The „honvéd” army and military health care of the 1848/1849 revolution and war of independence in Hungary was modeled after the Austrian imperial army thanks to personal contacts and the transmission of knowledge. However, there are solutions to the contemporary Hungarian combat medicine and the relevant regulations that do not exactly follow the procedures of the army serving as a model. One of them is the prescription of usage of chloroform in military surgery. Hungarian medical historiography treats it as an axiom that Hungary has the primacy in this, this article proves this axiom based on the available information sources.

Keywords

history of military health care – military medical regulation – 1848/1849 – chloroform

A XIX. század a nyugati világban hatalmas változásokat hozott a polgáriasodás, a társadalmi átalakulás, a technikai fejlődés, iparosodás, a nemzeti identitás megerősödése és birodalmak határainak, befolyási övezeteinek átrendeződése szempontjából. Ez a virulens mobilitás volt megfigyelhető a tudományos életben, a szaktudományok fejlődésében is. Magyarországon ezen folyamatok jó része a század első felében a reformkor eseményeiben öltött testet és vezetett el 1848 márciusához, illetve a forradalom és szabadságharchoz. És nyugodtan kimondható, hogy 1848/1849 hazai történései nem csupán politikai értelemben tekinthetők forradalminak, hanem az orvostudományban is.

Az Orvosi Könyvtárak előző, 2024. évi 4. számában olvashattunk érdekes és alapos áttekintést az aneszteziológia históriájáról (Mitykó György: Amikor leszállt az irgalmasság angyala: Az aneszteziológia története. In: OK. 2024. 4. p. 20-31.), és az írás utal arra is, hogy a magyar katona-egészségügy integrálta először a fájdalomcsillapítás módszereit.

A bibliometria használja a kutatók közötti informális kapcsolatok megnevezésére a „láthatatlan kollégium” terminus technicust, úgy látszik, hogy a modern időkben ehhez már személyes találkozásra vagy akár levélváltásra sincs szükség, hanem elegendő a gondolatok közössége, a telepátia is. Csatlakozva tehát a hivatkozott dolgozathoz – és tavaszeli vagy kikelet idején március 15-e ünnepéhez – jelen közlemény a kloroform katonaorvosi bevezetésének körülményeit veszi górcső alá.

A mai Magyar Honvédség gyökereit, históriája kezdetét az 1848-as forradalom eseményeihez köti, születésnapjának 1848. május 15. tekinthető, amikor a haderő valódi megszervezéséről szóló döntés megszületett. Ezután már gyorsan követik egymást az események: május 16-án jelent meg a miniszterelnök felhívása önkéntesnek való jelentkezésre, a honvédek toborzása pedig május 18-án kezdődik meg Pesten.[1] A honvédség katona-egészségügyének története csak néhány nappal rövidebb magánál a hadseregénél, születésnapjául – az eddigi gondolatmenetet, logikát követve – május 21. nevezhető meg. Ezen a napon kelt Sauer Ignác (1801-1863) megbízólevele, amelyet

báró Baldacci Manó (1807-1852), a nemzetőrség, illetve a honvédség szervezésére felállított központi szerv, az Országos Nemzetőri Haditanács elnöke írt neki. Ezzel a két fontos kezdeti lépéssel elindul a magyar haderő megszervezése, egyrészt a személyi állomány toborzása, feltöltése, másrészt pedig a császári sereggel párhuzamos és teljes igazgatási hierarchia kiépítése. Idővel a hadvezetés szervezete a megfelelő mértékben kiteljesedett és megerősödött ahhoz, hogy minden tekintetben (a katona-egészségügy szempontjából: az ellátás megszervezésében, a ki-nevezésekben, a képzésben, az egészségügyi logisztikában, a gyógyszerek és eszközök biztosításában, a rendszerszervezésben, a szabályzat-alkotásban, stb.) elváljon az ellenséges, illetve közben ellenséggé váló, hadban álló féltől, az osztrák császári seregtől.

Az újonnan megalakuló nemzeti haderő számára orvosok egyrészt az alkalmasságvizsgálatok lebonyolításához, a hadi és majdani békeidei preventív és gyógyító tevékenységhez voltak elengedhetetlenül szükségesek, de aktuálisan a folyamatban lévő harcok alatt, mozgósítás idején a tábori katona-egészségügyi ellátás biztosítása élvezett prioritást. 1848. május 23-ai keltezéssel jelent meg Sauer Ignác országos főorvos (utóbb a forradalom és szabadságharc első katona-egészségügyi főnöke) felhívása katonaorvosok toborzására: „Fölszólítás az orvosok- és sebészekhez. A föllálítandó önkényes honvédseregnél tíz főorvosi – a 50 pfr. havi díj mellett – és harmincz alorvosi állomás – 30 pfr. havi díjjal – állapíttatván meg; fölszólíttatnak általam, az orsz. hadi tanács megbízása nyomán, azon orvos-sebésztudorok és sebészek, kik a fönnevezett állomásokra alkalmazást nyerni óhajtanának, hogy ebéli bizonyítványaikkal el látott folyamodványaikat – mellyekhez eddigi működésükről szóló csatolványok, oklevelek, s hogy minő nyelvekben jártasok, meléklendők – minél rövidebb idő alatt nálam kézbesítsék – Pesten, május 23-dikán 1848. Sauer Ignác, ország-főorvosa.”[2] Az idézett „fölszólítás” a Pesti Hírlapban május 24-én, a Nemzeti Újságban május 26-án is megjelent, és nem véletlen az, hogy az Orvosi Társaság is közzétette azt május 28-ai füzetében. Hiszen Bugát Pál (1793-1866) és Flór Ferenc (1809-1871) szakfolyóirata a korabeli orvostudomány és az orvosi, orvosképzési reformot előkészítő egyik fontos szellemi műhely volt a pesti fakultás és a Szent Rókus Kórház mellett. Tevékenységük pedig nem csupán „A Tudomány” felvirágoztatására irányult, hanem a nemzeti törekvéseknek is jelentős szerepet játszó ágensei voltak.

A Honvédség első katonaorvosai közül többen is akadtak, akik a császári sereg mundérját levette

lettek a szabadságharc résztvevői, igaz ez a tábori doktorokra, de magukra a katona-egészségügy irányítóira is. 1848/1849 négy katona-egészségügyi főnöke közül Sauer Ignác 1842-től a pesti egyetem magyar érzelmű tanára volt, az első professzor, aki beiktatási beszédét magyarul tartotta. Sauert 1831-ben az Udvari Haditanács Galíciába küldte az Oroszországból betört kolerajárvány leküzdésére, utóbb pedig Bécsben majd cseh földön dolgozott a betegség legyőzése érdekében.[3] Tehát formális katonai szolgálattal nem, de – mai szóval élve – munkatapasztalattal mindenképpen rendelkezett. Stáhly Ignác (1787-1849) a Josephinumban oktató Stáhly György (1755-1802) fiaként látta meg a napvilágot. Orvosi karrierje életútjának legnagyobb részében a civil orvosláshoz kötődött, a mai szakmai közösség leginkább országos főorvosként, egyetemi tanárként, az MTA tiszteletbeli tagjaként ismeri őt. A tiszteletbeli akadémiai tagságát azonban nem az egyetemi rektorságig szépen ívelő orvostudományi és professzori munkássága okán kapta, hanem „a magyar nyelv terjesztésében szerzett érdemeiért”, hiszen a reformkor érzékeny és értő kortársaként „a hivatalos fórumok előtt és az Orvosi Társaságján gyakran emelte fel szavát az orvosképzés korszerűsítése, a kórházügy fejlesztése, az orvosi nyelv magyarrá tétele érdekében”. [4] Életrajzában kevésbé ismert momentuma, hogy 1809-ben a Napóleon elleni insurrectioban önkéntes katonaorvosként szolgált a pozsonyi hadikórházban Eckstein Ferenc (1769-1833) irányításával Bene Ferenc (1775-1858) és Schuster János (1777-1838) mellett.[5] (Stáhly Ignác apja pedig 1797-ben a korábbi nemesi felkelésben szerzett katonaorvosi érdemeiért emeltetett nemesi rangra. Erre utal a kardot tartó katona és az Aszklépiosz kígyó ábrázolása a családi címerben.[6]) Töltényi János (1819-1870) 1842-ben a Josephinumban szerzett katonaorvosi, orvos-sebész végzettséget és 1848 tavaszán éppen a Pesten állomásozó 5. sz. tüzérezred főorvosaként szolgált, ebből a beosztásból lett honvédorvos, Sauer „orvosi segédje”, majd 1848. október 30-án az újonnan ki-nevezett honvéd tábori főorvos, majd a Hadügyminisztérium egészségügyi osztályának főnöke, Stáhly Ignác közvetlen munkatársa, helyettese.[7] Töltényi a szabadságharc leveréséig töltötte be e posztot, ő biztosította a jogfolytonosságot a négy orvosfőnök tevékenysége alatt. Érdekes adalék családi hátteréhez, hogy apja Töltényi Szaniszló (1795-1852) 1827 óta volt a bécsi Josephinum professzora valamint a császári hadsereg Állandó Tábori Orvosi Bizottságának (Permanente Feld-Sanitäts-Commission) tagja. 1842. december 22-én tudományos tevékenysége elismerésül I. Ferdinánd császártól (V. Ferdinánd

magyar királytól) nemességet nyert. 1848-ban, a bécsi forradalom kitörése után az osztrák orvosképzés reformtervezetének kidolgozásában való részvétele miatt azonban hirtelen nyugdíjazták, élete végéig civil magánorvosként praktizált.[8] Látható tehát, hogy a szabadságharc e három vezető orvosa személyében biztosította a császári sereg és a honvédség közötti tudás-áthagyományozást. Ez egyrészt már kialakult, készen kapott szervezeti megoldások, eljárások rendelkezésre állását jelentette, másrészt azonban fontos stratégiai, taktikai és operatív szintű háttérismerteket biztosított az ellenséges haderőt, szűkebb értelemben pedig katona-egészségügyét érintően. Nem volt véletlen, hogy a katonai, illetve katonaorvosi kiképzésnek mindig is fontos területe volt a más országok hadseregének megismertetése, akár barátként együttműködő félről, akár legyőzendő ellenségről legyen is szó. A harmadik és negyedik egészségügyi osztályvezető, Flór Ferenc és Lumniczer Sándor (1821-1892) korábbi életútja nem a katonasághoz, hanem az egyetemhez, az Orvosi Társasághoz és köréhez, illetve a Szent Rókus kórházhoz, tehát a magas színvonalú nemzeti identitású és innovatív, reformista orvosi körökhöz kötődött.

A szabadságharc hadseregében azonban nem csupán az orvosi kar számos tagja, hanem a combattans, harcoló alakulatok irányítói úgyszintén a császári seregben szerzett munkatapasztalattal felvértezve álltak a nemzeti függetlenség szolgálatába. Bona Gábor kutatásaiból ismert, hogy a honvédsereg első 24 honvédtörzstisztje mind a császári királyi hadsereg kötelékében szolgált, elsőpró többségük aktív állományban volt. A később törzstiszti rangot szerettek zöme úgyszintén volt katonatiszt, akik képzettségüket valamely katonai akadémián szerezték.[9] A két hadsereg közötti eszmei kapcsolat tehát tagadhatatlan, mindezzel együtt 1848/1849 katona-egészségügyében voltak olyan momentumok, amelyek a „minta”-ként szolgáló hadseregtől, annak egyedi megoldásaitól, eljárásaitól, szaktudásától, értékrendjétől, működési algoritmusától és morális habitusától merőben eltérő módon működtek. Ezek egy része, az éter és a kloroform használata, orvosi szaktudás, hippokrateszi eskü és bátorság kérdése volt, de éppígy unikális megoldás a korszak hadseregeiben a civil ápolónői hálózat kiépítése Meszlényi Rudolfné Kossuth Zsuzsanna (1817-1854) országos főápolónő vezetésével, vagy a hadsereg és a sebesültek támogatása a lakosság kisebb-nagyobb adományai, felajánlásai segítségével. Az 1848-as forradalmi hullám több magyar sajátosága a szabadságharc, annak vezető személyiségeiben, rendelkezéseikben megtestesülő és általuk képviselt stabil erkölcsi normákra

vezethető vissza. Természetesen háborús körülmények között kialakuló különleges lelkiállapotokban magyar részről is történtek megengedhetetlen események, az azonban mindenképpen megállapítható, hogy a túlkapások nem a szabadságharc „hivatalos” értékrendjéhez igazodtak.

Flór Ferenc a főváros eleste, 1848. december 31. után, a honvédség újjászervezéséhez kapcsolódóan kapta feladatul az egészségügyi osztály vezetését. A megújulás úgy a hadsereg, mind a katona-egészségügy tekintetében sikeres volt: a szabadságharcban a tavaszi hadjárat következett, és Flór irányítása alatt a tábori egészségügy is fénykorát érte meg. Kapronczay Károly és Szemkeő Endre megfogalmazását idézve „Flór és Stáhly tevékenységének összehasonlításánál új jelenséget figyelhetünk meg: míg Pesten az elsőrendű cél a katonaorvosi kar megszervezése és a tábori kórházak helyének kijelölése volt, addig Flór — a meglevő alapok továbbfejlesztése mellett — főleg a betegellátás tényleges megszervezésére és biztosítására fektette a súlyt.”[10] Első intézkedései arra irányultak, hogy feltérképezze a rendelkezésre álló erőforrásokat, 1849. február 1-jén kelt utasításában az orvosi karra, a rendelkezésre álló kórházakra, orvosi, sebészi eszközökre és az éter-, illetve kloroform-készletekre vonatkozó adatokat kérte be az alakulatoktól: „A szükséges gyógyszerek, különösen pedig az aether és chloroform hiányáról, innen teendő intézkedések megtétele végett, mielőbb jelentést tenni ... szíveskedjenek.”[11] (A kloroformot maga Flór Magyarországon elsőként még 1847. december 20-án civil orvosként alkalmazta a Rókus-kórházban elvégzett három kisebb műtétnél.[12]) A Közlönyben, a forradalom és szabadságharc hivatalos lapjában 1849. február 3-án közzétett rendelkezés hathatósan bizonyítja, hogy a magyar forradalom és szabadságharc katona-egészségügye „hivatalosan”, nem kísérleti jelleggel, hanem előírászerűen használta az anesztézia új módszereit – ahogyan ezt számos vonatkozó szakirodalmi forrásban is olvashatjuk. Lumniczer Sándor pedig 1849-ben „Ideiglenes utasítás a feldunai m. k. hadsereg orvosai számára mihez tartás végett a Hadi-Fővezérség meghagyásából” címmel új katonaorvosi szabályzatot adott ki, ennek I. melléklete pedig részletezte a szükséges tábori gyógyszerkészletet és orvosi felszerelést: a gyógyszerek között 25. szám alatt két uncia chloroform szerepelt.[13] Az tehát biztos, hogy a szabadságharc alkalmazta a kloroformot, de mi magyarok azt is mondjuk, sokszor nem bizonyított axiómaként kezeljük, hogy **elsőként** (a kiemelés tőlem, PRG) rendszeresítette annak használatát a hadi sebészetben. A PubMedben olvasható orvos-

történeti közlemények az 1853 és 1856 közötti krími háborúnak és Nyikolaj Ivanovics Pirogov (1810–1881) orosz katonaorvosnak ítélik a primátust e kérdésben, esetleg a forradalmakkal csaknem azonos időszakban zajló dán-német háborút említik legkorábbi katonai használatként.

Kétségtelen, hogy 1846 és 1853 között Anglia, Franciaország, és Oroszország hadseregeiben számos katonaorvos kísérletezett mozgósítás idején, tábori körülmények között is világszerte az éter, illetve a kloroform alkalmazásával, de a különféle jogos vagy eltúlzott félelmek, ellenjavallatok, beidegződések és a katona-egészségügyi szabályozás megváltoztatásának hosszas folyamata miatt végül általánosságban – a vonatkozó külföldi orvostörténeti szakirodalom szerint – csak a krími háború alatt és után rendszerezítették a kloroformot a katonaorvoslásban.[14] Bizonyos források a több hullámban lezajlott német-dán háború időszakára és már 1848-ra feltételezik az első dán (schleswig-holsteini) kloroformos műtéteket[15], de akad olyan szerző is, aki az 1850-es év csatáira teszi ezt[16]. Általában Ole Secher (1918–1996) egyik tanulmányát hivatkozzák a közlemények, amely szerint az 1848 márciusában kirobbant háború volt az első olyan katonai konfliktus, amelynek időszakára a fájdalomcsillapítás ezen módszerei már rendelkezésre állottak – tehát ekkor a katonaorvosok hozzájuthattak az éterhez és a kloroformhoz. Secher a korabeli dán orvosi szakfolyóiratokban négy tanulmányt talált, illetve ismertet a tábori sebészeti anesztéziáról, ezek alapján azonban csak magában az 1848-as alkalmazás tényében bizonyos, a konkrét körülményekről nem sok információt talált. Konklúziója azonban az, hogy a katonaorvosok tapasztalatai és eredményei hozzájárultak a kloroform civil orvosi praxisban való elterjedéshez. A tábori sebészetben való használat esetlegességére, szabályozatlanságára utal az is, hogy az 1849. április 5-én hadihajókkal vívott ütközet után olyan sok sebesültet kellett ellátni, hogy – a beszámoló szerint – nem volt elegendő idő a fájdalomcsillapításra.[17]

Mindazonáltal különbséget kell tenni a legújabb módszerek ismerete, szükség szerinti és még csak kísérleti jellegű tábori alkalmazása, illetve a katona-egészségügyben való rendelkezés, vagy szabályzat szintjén való rendszeresítése között. Például az angol királyi flotta egyik hajóján már 1847 decemberében használtak kloroformot, amelyet magától James Young Simpsontól (1811–1870) kapott a kapitány, de a hadihajók számára előírt gyógyszerkészletében csupán 1852. április 1-je után volt megtalálható ez az anyag.[18]

A Hadtörténelmi Levéltár őrzi azt, az akkor Pesten

szolgálatot teljesítő Dr. Anton Neumann császári hadseregbeli tábori ezredorvosnak címzett iratot[19], amely a műtéti anesztéziával kapcsolatos 1848. szeptember 14-ei keltezésű 1393. számú bécsi hadügyminisztériumi rendelkezésről tájékoztatja a címzettet. Eszerint a narkotizáláshoz szükséges éter és kloroform a tábori gyógyszerellátási keret terhére a katonai patikákban megszerezhető volt ugyan, de használatuknál különleges figyelmet kellett fordítania az operatőröknek a sebesültek általános egészségi állapotára, sajátosságaira, illetve háromhavonta jelentésben be kellett számolniuk vonatkozó tapasztalataikról.[20] A kloroform az osztrák katonaorvosi gyakorlatban tehát csak jóval később vált általánosan elfogadottá és széles körben használttá. Ezt bizonyítja az is, hogy a Beilage zum österreichischen Soldatenfreund 1851. május 24-ei számában jelent meg a Josephinum, illetve az Oberstfeldärztliche Direktion és a Feldsanitätskommission közös pályázati felhívása katonaorvosi tudományos dolgozatok készítésére. Az egyik – és ekkor még első ízben kiírt – téma éppen a kloroform vagy éter tábori körülmények között való alkalmazásának szükségességére vonatkozó sebesülések vagy műtétek esetében. Melyiket látják a jelöltek előnyösebbnek, milyen mellékhatások, veszélyek lehetségesek egyik vagy másik anyag esetében, milyen eszközök, módszerek állnak rendelkezésre a tábori körülmények között? Mindegyik kérdéskör pályamunkái közül a legjobbat a Franz Anton Brendel (1790-től Brendel von Sternberg[21]) által a Josephinum létrejöttével egyidőben alapított egyik első osztrák katonaorvosi érdemérmével tervezték jutalmazni.[22] Magából a kérdésfelvetésből világosan megnyilvánul, hogy a császári sereg még ekkor is csupán a bevezetés előkészítésén dolgozott. Ezzel szemben állnak érvként Flór Ferenc és Lumniczer Sándor hivatkozott utasításai.

Természetesen az újonnan életre hívott magyar honvédsereg, amelynek ebben a kérdéskörben sem voltak korábbi szabályzatokban rögzített eljárásai, rendelkezései, a katona-egészségügy fejlesztésére hivatott nagy tekintélyű szakférfiakból álló állandó bizottságai, már kialakult, stabilizálódott (és az anesztézia tekintetében a lehetőségekhez mérten maximálisan kockázatmentes döntéshozatalt eredményező) cselekvési mintái és algoritmusai. A fiatal és ifjúi dinamizmussal működő magyar honvédsereg sokkal könnyebben integrálta működésébe az újdonságokat, az orvostudomány legújabb innovációit, mint a hosszú hagyományokra épülő működésű hierarchiára, formális döntésekre alapozódó császári haderő, vagy akár Európa többi reguláris hadserege. És nem csupán a honvédség kialakulat-

lanságából adódó gyors reagálási képesség játszott ebben szerepet, hanem az akkori tábori főorvosok kiterjedt felkészültsége, tudományosan megalapozott orvosi praxisából gyökerező mentalitása is. Flór Ferenc számára szakirodalmi olvasmányai és saját tapasztalatai jelentették az alapot a szabadságharc katonatorvoslásába történő rendszerszerű bevezetésére, melynek során – Charles Kidd 1855-ös publikációjának adatközlése szerint – 4937 amputációt végeztek el kloroformos narkózisban a magyar honvédorvosok.[23] Még ha ezen adat nem tekinthető teljesen pontosnak, a széleskörű használat akkor is bizonyos, és érdemes összehasonlítani a magyar szakirodalomban sokáig meghatározó Nikolaj Ivanovics Pirogov tevékenységével, a krími háború neves orosz katonatorvosa 1854-1855-ben saját számításai szerint „az érzéstelenítésben [tehát nem csak kloroformmal] végzett nagyobb műtétek száma elérte a tízezret”. [24] Az már természetes, hogy a kiegyezés után újonnan megalakult Magyar Királyi Honvédség számára készült legelső, 1871-es szabályzatban a kloroform a tábori orvosi felszerelés magától értetődően fontos eleme volt: „Gyógy- vagy kötszerek, melyek használatra szánvák s a szükséghez képest kiszolgáltatnak: 20 lat Chloroform...”. [25]

Mindebből tehát az látszik, hogy valóban és igazolhatóan a forradalom és szabadságharc hadserege volt az első hadsereg a világtörténelemben, ahol 'rendszeresítetten' alkalmazták a kloroformot, nem csupán a szükséghelyzet okán és kísérleti jelleggel vezették be katonai gyógyszerkészletbe olyan esetekben való alkalmazásra, ahol a sebesültnak már adott esetben nem sok veszténivalója lehetett. Így elfogadható a magyar (orvos-, illetve had)történészek állásfoglalása, miszerint a magyar szabadságharc integrálta elsőként széles körben az anesztéziát a katonai sebészetben. Vasvári Jenő még arra is felhívja a figyelmet, hogy a tábori kórházakban a legfontosabb gyógyszer az éter és a kloroform volt.[26] Felkai Tamás szerint pedig Flór Ferenc „Elégge meg- és el nem ismert tevékenysége, hogy gondoskodik megfelelő mennyiségű éter és kloroform beszerzéséről, ellátja velük a tábori sebészetet. A világon először a magyar honvédhadseregben szervezték meg a tábori anaesthesiát!”. [27]

Kár, hogy nemzetközi szinten ezen ismeretek nem köztudottak, a nemzetközi orvosi szakirodalmi adatbázisokban fellelhető publikációk nem a magyar szabadságharc primátusát hirdetik ebben a kérdésben. Egy újabb feladat a hazai orvostörténet számára, egy újabb feladat a tudományos információ-szétsugárzás, ismeretterjesztés területén az orvosi könyvtáros közösség számára.

Irodalomjegyzék

- [1] Benda K (főszerk.). Magyarország történeti kronológiája. 3. kötet, 1848-1944. Budapest: Akadémiai K.; 1982. p. 682.
- [2] Orvosi Tár. 1848. május 28.: 352.
- [3] Szinnyei J. Magyar írók élete és munkái. 13. kötet. Budapest: Hornyánszky; 1908. col. 273.
- [4] Kapronczay K. Stáhly Ignác halálának 150. évfordulójára. Orvosi Hetilap. 1999: 2003.
- [5] Szállási Á. Orvostörténeti és művelődéstörténeti tanulmányok. 2. Budapest: Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet; 2018. p. [50]. URL: https://real.mtak.hu/79581/2/SZALLASI_OSSZES.2.pdf (letöltés dátuma: 2024. április 26.)
- [6] Vö. Stáhly család. In: Nagy I. Magyarország családai. 10. kötet. Pest: Ráth Mór; 1863. p. 356-358. URL: https://mek.oszk.hu/09300/09379/pdf/mo_csaladai_10.pdf (letöltés dátuma: 2024. április 26.)
- [7] Antal L – Zétény Gy. A magyar szabadságharc honvédorvosai. Budapest: Egyetemi Nyomda; 1948. p. 220-221.
- [8] Frankl J – Bodosi M. A két Töltényi életműve és példája. Orvosi Hetilap. 1987: 1793-1794.; Militärschematismus des österreichischen Kaiserthums. Wien: Hof-und Staats-Druckerey; 1828. p. 422.; Töltényi, Stanislaus (von). In: Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig (Hrsg.): Wissenschaftsbeziehungen im 19. Jahrhundert zwischen Deutschland und Russland auf den gebieten Chemie, Pharmazie und Medizin: Personendatenbank. URL: <https://drw.saw-leipzig.de/31226> (letöltés dátuma: 2024. április 19.)
- [9] Vö. részletesen: Bona G. Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49. Budapest: Zrínyi; 1983. p. 7-84., a szövegben hivatkozott részek: p. 12-13.; 72-73.
- [10] Kapronczay K – Szemkeő E. Kossuth Zsuzsanna országos főápolónő működése az 1848-1849. évi szabadságharcban. Honvédorvos. 1979: 134.
- [11] Közlöny. 1849. február 3.: 65.
- [12] Varga L. Flór Ferenc. Orvostörténeti Közlemények. 1961. (21-22): 294.
- [13] Lumniczer S. Ideiglenes utasítás a feldunai m. k. hadsereg orvosai számára mihez tartás végett a Hadi-Fővezérség meghagyásából. Kassán: Werfer Károly; 1849. I. [melléklet]
- [14] Metcalfe N H. The influence of the military on civilian uncertainty about modern anaesthesia between its origins in 1846 and the end of the

- Crimean War in 1856. *Anaesthesia*. 2005: 600.
- [15] Cantello R A R – Huoghton I T. A career in military anaesthesia. *Journal of the Royal Army Medical Corps*. 2006: 54. ; Houghton I T. Some observations on early military anaesthesia. *Anaesthesia and Intensive Care*. 2006. Suppl. 1: 9-10. doi: <https://doi.org/10.1177/0310057X0603401S01>
- [16] Metcalfe N H. The influence of the military on civilian uncertainty about modern anaesthesia between its origins in 1846 and the end of the Crimean War in 1856. *Anaesthesia*. 2005: 596.
- [17] Vö. Secher O. Introduction of chloroform into Denmark. *Acta Chirurgica Scandinavica. Supplementum*. 1973 (433): 46-48.
- [18] Houghton I T. Some historical notes on anaesthesia with particular reference to its military use. *Current Anaesthesia & Critical Care*. 2002: 251. <https://doi.org/10.1054/cacc.2002.0419>
- [19] Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthumes. Wien: Hof- und Staats-Aerarial-Druckerei; 1848. p. 467.
- [20] HM HIM Hadtörténelmi Levéltár. 1848/1849-es gyűjtemény. Nr. 1170. Buda, 1848. október 2. 2. Doboz/2_181-2_240 irat/2_198
- [21] Vö. Kneschke E H (Hrsg.). *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon*. 2. Bd. Leipzig: Voigt; 1860. p. 55.
- [22] HM HIM Hadtörténelmi Levéltár. I. 1. General Commando. 1785. 183. doboz. 34/78. irat első oldala.
- [23] Vö. Kidd C. Safety of chloroform in gun-shot wounds. *Medical Times and Gazette*. 1855: 340-341. Kidd állításait bibliográfiai apparátusában nem támasztja alá, mindezzel együtt a mai szakirodalom is hivatkozik rá: Connor H. The use of chloroform by British Army surgeons during the Crimean war. *Medical History*. 1998: 163.; Houghton I T. Some observations on early military anaesthesia. *Anaesthesia and Intensive Care*. 2006. Suppl 1: 10. doi: <https://doi.org/10.1177/0310057X0603401S01>
- [24] János Gy. Pirogov Nikolaj Ivanovics (1810-1881). *Katonaorvosi Szemle*. 1953: 1083.
- [25] Az egészségügyi szolgálatra vonatkozó utasítás a M. Kir. Honvédség számára. Hivatalos kiadás. Pest: Ráth Mór; 1871. p. 93.
- [26] Vö. Hermann R. 1848 – 1849: A szabadságharc hadtörténete. Budapest: Korona; 2001. p. 86.; Vasvári J. Az 1848-as szabadságharc tábori kórházai. 2. rész. *Katonaorvosi Szemle*. 1955: 391.
- [27] Felkai T. A szervezett mentés előtörténete Magyarországon. *Orvostörténeti Közlemények*. 1972 (64-65): 173.



A ZÖLD EGÉSZSÉGÜGY KIHÍVÁSAI

DR. KOVÁCS SZILÁRD DÁVID

Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet
kovacs.szilard@phd.semmelweis.hu

Kulcsszavak

Fenntartható fejlődés; Orvosi etika; Önrendelkezés

Keywords

Medical ethics; Patient autonomy; Sustainable development,

Absztrakt

A klímaválság egyúttal egészségügyi válságot is előidéz, miközben az egészségügyi rendszer maga is hozzájárul a klímaválság súlyosbodásához. Ez annak köszönhető, hogy az egészségügy rendkívül energia-, eszköz-, anyag- és utazásigényes ágazat. Hogy fenntarthatóbb legyen az egészségügy, az erőforrások allokációjának kérdésén kívül kiemelten fontos törekednie a betegségek prevenciójára, a hagyományos technikák digitális technikákkal történő helyettesítésére, az egyszer használatos eszközök kiváltására, valamint a felelős anyag- és gyógyszerválasztásra. Az átalakulásban a páciensnek is aktív szerepet kell vállalnia, ami nemcsak az önrendelkezésének tiszteletben tartását biztosítja, hanem a tudatos és felelősségteljes döntések meghozatalához szükséges ismeretekkel is felruházza.

Abstract

The climate crisis exacerbates a parallel health crisis, yet the healthcare sector itself significantly contributes to environmental crisis. This is due to its heavy reliance on energy, instruments, materials, and transportation. Achieving sustainability in healthcare is not only a question of resource allocation, but also depends on disease prevention, the adoption of digital technologies, the replacement of single-use items, and a reasonable selection of materials and medicines. Patients play an active role in this transformation, which not only respects their autonomy but also authorizes them to make conscious, informed and responsible decisions.

Az egészségügyi rendszer és a fenntarthatóság válsága

Abbasi és társai közleménye szerint a bolygónk válságban van, melynek egymással kapcsolatban álló részei a természeti válság, klímaválság, és az egészségügyi válság [1]. A problémakör emberi egészséghez kapcsolódó vetületei az extrém időjárási jelenségek, az ivóvíz hiánya, élelmiszerhiány, légszennyezés (1). Mindezek kapcsolatba hozhatók többek között alultápláltsággal, fertőző betegségek terjedésével, születési rendellenességekkel, kardiovaszkuláris betegségekkel, pulmonális betegségekkel, neurológiai betegségekkel [2, 3]. Az Egészségügyi Világszervezet szerint 2023-ban a halálesetek 24%-a volt összefüggésbe hozható környezeti tényezőkkel [4]. Ráadásul igazságtalanság is megfigyelhető, hiszen azok az országok, amelyek kisebb mértékben járulnak hozzá bolygónk válságához, gyakran nagyobb mértékben viselik annak következményeit, beleértve annak egészségre gyakorolt hatásait is [2].

Miközben az környezeti és klímaválság válság külön terhet ró az egészségügyre, az egészségügyi rendszer fenntartása is óhatatlanul hozzájárul a környezeti és klímaválság súlyosbodásához. Egy a The Lancet Planetary Health folyóiratban megjelent tanulmány szerint a világ teljes ökológiai lábnyomának 1-5%-a tulajdonítható az egészségügynek, ahol a legnagyobb kibocsátók Európa, Észak-Amerika és Kelet-Ázsia, és a kibocsátás legnagyobb mértéke az üvegházhatású gázoknak köszönhető. [5] Egy másik tanulmány szerint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet országai, Kína és India, széndioxid-kibocsátásának 5%-a ered egészségügyi tevékenységből. Érdekesség, hogy ebben a tanulmányban Magyarország 0,3 tonna széndioxid per fő alatti egészségügyi jellegű széndioxid-kibocsátással a relatív alacsony karbonlábnyommal rendelkező csoportban szerepel Lettország, Törökország és Mexikó mellett. [6] Az egészségügy hozzájárul az ökológiai válsághoz közvetlen módokon, hiszen a gyógyítás eszköz- és anyagigényes. Ökológiai szempontból vizsgálva kifejezetten káros az a trend, hogy az egyszerűbb infekciókontroll és olcsóságuk miatt az orvosi technológia az egyszer használatos eszközökre tér át. Ehhez kapcsolódik a károsanyag-kibocsátás azon formája, hogy az egészségügyi hulladékot

jellemzően égetéssel semmisítik meg. Továbbá részben egészségügyi intézmények, részben a magánháztartások tevékenysége révén gyógyszerek, illetve azok bomlástermékei jelennek meg a szennyvízben, a talajban és a légkörben. Közvetlenül a légkörbe kerül például a kisebb műtéti beavatkozásokhoz használt kéjgáz (dinitrogén-monoxid) döntő hányada, melynek üvegházhatása százas nagyságrendben felülmúlja a széndioxid üvegházhatását. [7]

Mivel az egészségügyi tevékenység nem elszigetelten történik, ezért a gazdasági struktúra szerves részeként is közvetett okozója az ökológiai válságnak. A környezetterhelés ezen kategóriájába sorolható többek között az egészségügyben használatos minden eszköznek és gyógyszernek a nyersanyagokból való kitermelésétől a gyártáson és az egészségügyi intézményhez, illetve pácienshez való szállítást magába foglaló láncolat [5]. Egyúttal az olyan kiegészítő iparágak, mint a villamosenergia-termelés különösen nélkülözhetetlen az egészségügyben, például a gyógyászati készítmények hőmérséklet-érzékenysége miatt [7]. A közvetlen környezetterheléssel összefüggő tényező az egészségügyi intézmény elérhetősége is, hiszen az oda történő utazás is jelentősen növeli a szektor karbonlábnyomát [8].

A fenntarthatóbb egészségügy lehetőségei

A fenntartható egészségügy szemléletét érintő kritika, hogy a kezelőorvosnak, illetve az egészségügyi személyzetnek a páciens szakszerű ellátása a feladata, viszont, hogy ez mennyire fenntartható keretek között működik, az a felsőbb döntéshozók felelőssége. Az álláspont képviselői úgy vélik, hogy azok a kezelőorvosok, akik fontosnak tartják a fenntarthatóságot, a kezelési időn kívül lobbizhatnak a fenntarthatóságot támogató reformokért a felsőbb döntéshozóknál, vagy tájékoztathatják a társadalmat az egészségügyi tevékenységének környezeti hatásairól. [9] Ez az álláspont különösen akkor védhető, ha a fenntarthatóbb alternatíva az egészségügyi ellátás minőségének vagy hozzáférhetőségének csökkenésével jár, hiszen a legfenntarthatóbb egészségügyi rendszer valóban a lehető legkevesebb erőforrást használná fel, és a legszükségesebb beavatkozásokat végezné el [10]. Hasonló dilemmák merülnek fel az egészségügyi erőforrások elosztása kapcsán akkor is, ha a fenntarthatóságot nem veszik figyelembe, hiszen az erőforrások véges volta miatt lehetetlen minden páciens igényét a legkorszerűbb és legköltségesebb módon kielégíteni. Ezért a gazdasági racionalitás elengedhetetlen [11]. Indokolt tehát, hogy amennyiben a gazdasági racionalitást a páciensek érdekeivel egyensúlyozzuk, az

ökológiai racionalitást is figyelembe vegyük ebben a folyamatban. A szerző gyakorlati tapasztalatai szerint az egészségügyi erőforrások racionális elosztása gyakran még nem megfelelően strukturált. Az ökológiai szempontok figyelembevételéhez pedig különösen hiányosak az orvosok számára elérhető támpontok és irányelvek.

Még kevésbé helytálló azonban az egészségügy fenntarthatóságának kérdését a felsőbb döntéshozókra hárító álláspont, ha zöld alternatíva kiválasztása nem jár hátránnyal a páciens számára. Az alábbiakban a szerző a saját szakterületéből, a fogorvoslásból mérítve mutat be a szélesebb társadalom által is ismert példákat [12], amelyek kiterjeszthetők az egészségügy más területeire is. A fogorvoslásban a fenntartható egészségügy a páciens orvosi érdekeivel közös halmazt képez a prevenciók szemlélet révén, melynek célja a komplexebb, tehát nagyobb erőforrás-igényű és több utazást igénylő beavatkozások megelőzése. Az utazáshoz köthető környezeti terhelést szintén csökkenti, ha a „zöld egészségügyi dolgozó”, vagy akár a „zöld páciens” fenntarthatóbb utazási formát választ az egészségügy intézmény megközelítéséhez. Sőt, az utazások száma csökkenthető, ha egy alkalommal több beavatkozást vagy több munkafázist végeznek el, például kettő tömés készítése egy helyett. Ugyanígy csökkenti az utazásokból adódó környezeti terhelést, ha személyes jelenlétet nem igénylő orvosi konzultációkat a digitális térben bonyolítják. A digitális alternatívák minél szélesebb alkalmazása az egészségügyben növeli az elektronikai hulladék mennyiségét, de a hagyományos módszerek kiváltása révén fenntarthatóbb megoldásnak tekintjük. Például fogpótlások készítésénél az intraorális szkennelés kiválthatja a lenyomatvételt és a lenyomat szállítását a fogorvosi rendelőből a fogtechnikai laboratóriumba. A fenntarthatóság előmozdítható továbbá azáltal, ha a digitálisan nem kiváltható eljárásoknál is megtaláljuk azt a módszert, ami kevesebb anyagfelhasználással jár. Kiemelt jelentőségű az egyszer használatos tárgyak kiváltása, például eldobható műanyag poharak helyett kerámia poharak használatával. Bár a fogorvoslásban a gyógyszerfelírás csak kis részét teszi ki az anyagfelhasználásnak, itt is fontos, hogy csak valóban indokolt esetben írjanak fel gyógyszert. [13] Ha a hulladéktermelés elkerülhetetlen, fenntarthatóbb megoldásokat kell keresni az anyaghasználatban. Például eldobható kesztyűk esetében a nitril kesztyűk karbonlábnyoma majdnem kétszerese a latex kesztyűkéénél [14]. Az orvoslás más, gyógyszeres kezelést gyakrabban alkalmazó területein, például az asztma kezelésében a gyógyszerválasztás is fenntarthatóbbá

tehető, ugyanis szárazpor-inhalátorok alkalmazásával kiválthatóak a környezetet jobban terhelő hajtógáz inhalátorok, amelyek Magyarországon jelenleg is népszerűbbek [15, 16].

A páciens önrendelkezése az ökológiai válságban

A XX. század második felétől a társadalmakról alkotott képben egyre inkább előtérbe került az egyén szerepének felértékelődése, ami az orvoslást is jelentősen befolyásolta. Így a már Hippokratész korában ismert, a páciens alárendeltnek tekintő paternalista orvos-páciens viszonyt ma már elfogadhatatlannak tartja az orvosi etika [11]. Ez az újfajta orvosi etika leggyakrabban a Childress és Beauchamp által megfogalmazott négy alapelve támaszkodik, melyek a következők: az önrendelkezés, jótékonyság, „ne árts”, és igazságosság elve [17]. Itt a többi elvvel egy szinten álló önrendelkezés elve röviden azt jelenti, hogy a beteget tájékoztatják az állapotáról és a kezelési lehetőségekről, majd ő maga dönt a kezelésről a megfelelő információk birtokában [11]. Az orvosi etika vitái gyakran arról szólnak, hogy bár ezek az alapelvek mind fontosak, lehetetlen mindegyiknek mindig teljesen megfelelni. Például a fogorvoslás jótékony tevékenysége lehet a páciensek saját fogzatának megőrzése, azonban a páciens kérheti panaszos, de még menthető fogainak az eltávolítását [18, 19].

Ahogy az előzőekben ismertetett módon az egészségügyi szektor a gazdaság többi szektorához hasonlóan része az emberiség azon tevékenységeinek, ami a fenntarthatóság válságát okozza, felvetődik az etikai felelősség kérdése. Ebben a jelenleg is zajló akadémiai diskurzusban egyes véleményformálók radikális újragondolást sürgetnek. Richie zöld bioetikai elmélete szerint a legtöbbször számára hasznos egyszerű kezeléseket etikusabb elvégezni a kevesek számára hasznos beavatkozások, különleges esetek ellátása, orvosilag kevésbé indokolt igények ellátása, valamint a magasabb profitot hozó beavatkozások előtt [10]. Mindez azonban Richie filozófiája szerint is feltételezi a páciens megfelelő tájékoztatását és beleegyezését [20]. Más véleményformálók szerint viszont a páciens önrendelkezése egyértelműen felülírja az ökológiai lábnyom csökkentésének a felelősségét. Resnik és Pugh szerint például a fenntarthatóság beépítése a kezelési tervbe olyannyira etikátlan, mint ha egy kozmetikai beavatkozásokat helytelennek vélő orvos erkölcsi vitába bocsátkozna egy kozmetikai beavatkozást óhajtó pácienssel [21]. Hasonló véleményt képviselve hivatkozik Wiesing az orvosi fogadalomra (genfi nyilatkozat), miszerint az orvosnak a páciensének érdeke legyen az elsődleges [22, 23].

A közlemény szerzője a European Society for Philosophy of Medicine and Healthcare 36. konferenciájára született, PhD-hallgatóknak kiírt versenyben 2. helyezést elért cikkében amellel érvel, hogy az egyénről és az egyén önrendelkezéséről alkotott véleményünk nem hagyhatja figyelmen kívül a XXI. század valóságait, beleértve a fenntarthatóság válságát [24]. Viszont a válságra adott válasz nem csak a „kevesebb önrendelkezés” lehet egyfajta „zöld paternalizmus” szellemében, hanem akár a „több önrendelkezés” is. Eszerint az elképzelés szerint a páciens az egyes orvos-páciens találkozások során hozzájut ahhoz az információhoz, hogy milyen alternatívák léteznek, ezek során milyen szövődmények léphetnek fel, várhatóan mennyire javul az életminősége, illetve milyen környezeti terhelést jelent. Így tehát a XXI. századi páciens egyenrangú, jól informált, tudatos, döntésre felhatalmazott, ám egyúttal felelősséggel is felruházott. [24]

Támogatás

Ez a publikáció a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-2024-00004 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.



Irodalomjegyzék

- [1] Abbasi K, Ali P, Barbour V, Benfield T, Bibbins-Domingo K, Erhabor GE, et al. Time to Treat the Climate and Nature Crisis as One Indivisible Global Health Emergency. The American Journal of Bioethics. 2023 Dec 2;23(12):1–4.
- [2] Zielinski C. COP27 climate change conference: urgent action needed for Africa and the world. Journal of Medical Ethics. 2022 Dec 1;48(12):e2–e2.
- [3] Rocque RJ, Beaudoin C, Ndjaboue R, Cameron L, Poirier-Bergeron L, Poulin-Rheault RA, et al.

- Health effects of climate change: an overview of systematic reviews. *BMJ Open*. 2021 Jun 1;11(6):e046333.
- [4] Summary on environment, climate change and health for WHO representatives and other country staff [Internet]. [cited 2024 Nov 4]. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HEP-ECH-EHD-2023.2>
- [5] Lenzen M, Malik A, Li M, Fry J, Weisz H, Pichler PP, et al. The environmental footprint of health care: a global assessment. *The Lancet Planetary Health*. 2020 Jul 1;4(7):e271–9.
- [6] Pichler PP, Jaccard IS, Weisz U, Weisz H. International comparison of health care carbon footprints. *Environ Res Lett*. 2019;14(6):064004.
- [7] Csákó B. Az egészségügy hatása az éghajlatváltozásra [Internet]. *Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság*; 2023. Available from: https://www.parlament.hu/documents/d/guest/infojegyzet_2023_30_egeszsegugy_eghajlatvaltozas
- [8] Forner D, Purcell C, Taylor V, Noel CW, Pan L, Rigby MH, et al. Carbon footprint reduction associated with a surgical outreach clinic. *Journal of Otolaryngology - Head & Neck Surgery*. 2021 Jan 1;50(1):26.
- [9] ten Have H, Gordijn B. Green bioethics. *Med Health Care and Philos*. 2023 Dec 1;26(4):497–8.
- [10] Richie C. Principles of green bioethics: sustainability in health care. East Lansing: Michigan State University Press; 2019.
- [11] Kovács J. A modern orvosi etika alapjai. Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.; 2006.
- [12] Exploring sustainable practices in dentistry_2024.pptx. 2024 Dec 12 [cited 2024 Dec 30]; Available from: <https://osf.io/https://osf.io/jwra2>
- [13] Martin N, Sheppard M, Gorasia G, Arora P, Cooper M, Mulligan S. Drivers, opportunities and best practice for sustainability in dentistry: A scoping review. *Journal of Dentistry*. 2021 Sep 1;112:103737.
- [14] Nunberg S. STiCH. 2022 [cited 2024 Dec 30]. Nitrile, Latex & Cotton Gloves. Available from: <https://stich.culturalheritage.org/nitrile-latex-cotton-gloves/>
- [15] Wilkinson A, Woodcock A. The environmental impact of inhalers for asthma: A green challenge and a golden opportunity. *British Journal of Clinical Pharmacology*. 2022;88(7):3016–22.
- [16] Lavorini F, Corrigan CJ, Barnes PJ, Dekhuijzen PRN, Levy ML, Pedersen S, et al. Retail sales of inhalation devices in European countries: So much for a global policy. *Respiratory Medicine*. 2011 Jul 1;105(7):1099–103.
- [17] Beauchamp TL, Childress JF. Principles of Biomedical Ethics. New York: Oxford University Press; 2019.
- [18] Kovács S. Suggestion for Determining Treatment Strategies in Dental Ethics. *Journal of Bioethical Inquiry*. 2023 Nov 30;
- [19] Rule J, Veatch R. Ethical Questions in Dentistry. Second edition. Chicago: Quintessence Pub. Co.; 2004.
- [20] Richie C. “Green informed consent” in the classroom, clinic, and consultation room. *Med Health Care and Philos*. 2023 Dec 1;26(4):507–15.
- [21] Resnik DB, Pugh J. Green bioethics, patient autonomy and informed consent in healthcare. *J Med Ethics*. 2023 Oct 13;jme-2023-109404.
- [22] Wiesing U. Climate change and the different roles of physicians: a critical response to “A Planetary Health Pledge for Health Professionals in the Anthropocene.” *Med Health Care and Philos*. 2022 Mar 1;25(1):161–4.
- [23] Wiesing U. The Hippocratic Oath and the Declaration of Geneva: legitimisation attempts of professional conduct. *Med Health Care Philos*. 2020 Mar;23(1):81–6.
- [24] Kovács SD. Patient autonomy in the era of the sustainability crisis. *Med Health Care and Philos* [Internet]. 2024 Jun 8 [cited 2024 Jun 11]; Available from: <https://doi.org/10.1007/s11019-024-10214-x>



„... AMIKOR A SZÁLAK ÖSSZEÉRNEK ...”

Pozsgai Kitti Cecília: Sebalda –
egy hős apáca története
Győr: magánkiadás, 2025.
ISBN 978-615-02-2797-9

Pozsgai Kitti Cecília – győri újságíró – könyvét tartom a kezemben, amely nem csak külalakjában rendhagyó, de tartalma sem átlagos. De mielőbb a könyvről szólnék, kérem az olvasó türelmét, azért, hogy kiderüljön miért is a könyvből vett felvezető mottó, „... amikor a szálak összeérnek...”

Gacsályi-Tölgyesi Ágnes – a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének elnöke – gyakori beszélgetőpartnerem. Egy korábbi beszélgetésünk alkalmával Ági megemlítette, hogy elindult egy virtuális ápolástörténeti múzeum szervezése. A szervezők épp most gyűjtik azokat a neveket és a róluk szóló anyagot, akik ebbe a múzeumba bekerülhetnének. Azonnal eszembe jutott a győri Sebalda nővér neve.

Macska Ágnes, az Isteni Megváltóról Nevezett Nővérek rendjében felvett neve alapján, Sebalda nővér, rendjének tagjaként, a II. világháború éveiben a győri Szentháromság Közkórházban látta el szolgálatát, mint ápolónő.

1945. március 20-án Győrt heves bombatámadás érte, amely során – egy frissen keresztelt csecsemőt és keresztanyját védve – Sebalda olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy pár órával később elhunyt. (Talán a sors játéka, hogy Sebalda nővért éppen az az Apor Vilmos győri megyéspüspök temette, akit tíz nappal ezután egy részeg orosz katona lőtt meg, mivel nem volt hajlandó kiadni a Püspökvár pincéjébe menekült nőket. Az ő életét sem tudták a kórház orvosai megmenteni. 1997-ben II. János Pál pápa köszönetül példaértékű életéért boldoggá avatta.)

Sebalda nővér önfeláldozásának rendtársai egy emlékoszlop felállításával adóztak. Az emlékoszlop ugyanabban az udvarban található ma is, ahol Sebaldát a súlyos sérülés érte. Nevét 2016 óta a rangos „Sebalda Nővér Díj” is őrzi.

A győri Petz kórház mindenkori vezetői számtalanszor járultak az Ápolók Napján az emlékoszlophoz, hogy megkoszorúzzák és emlékezzenek Sebaldára, az ismeretlen „ÁPOLÓNŐ”-re. Igen, ismeretlen, ugyanis

évtizedeken keresztül senki sem tudta, valójában kit is takar a Sebalda név. Egy érdekes momentum: ma már tudjuk, Sebalda születése május 12-re esik, ami Florence Nightingale születésének napja is, majd ennek nyomán később az ápolónők világnapja.

Én magam harminc éve dolgozom a Petz kórház könyvtárában, sokszor kutattam saját könyvtáram, vagy a győri megyei könyvtár helyismereti anyagában Sebalda nővér után, mondhatom, hogy szinte eredménytelenül, minimális információval lettem csak gazdagabb.

Évekkel ezelőtt kórházunk ápolási igazgatója – Csordás Adrienn – szintén nyomozásba kezdett Sebalda után. Ő már eredményesebb volt, eljutott Sebalda szülőfalujáig, illetve annak plébánosához, de aztán a további nyomozás megakadt.

2022-ben egy véletlen folytán Pozsgai Kitti, a könyv írója, találta magát szembe Sebalda emlékoszlopával a kórház udvarán, és ezzel újraindult a kutatás, ennek eredményeképpen született meg a Sebalda című könyv.

Én magam úgy jutottam el Pozsgai Kittihez, hogy – tudva a korábbi Sebalda utáni kutatásról – a készülő virtuális múzeum kapcsán megírtam Tölgyesi Áginak, utána nézek, van-e már esetleg több információ Sebaldáról. Felhívtam a kórházam ápolási titkárságát, van-e valamilyen írásos anyaguk a nővér utáni nyomozásról, vagy annak eredményéről. Sajnos nemleges választ kaptam, de az egyik kolléganő előrukkolt az információval: Nekünk nincs anyagunk, de úgy tudjuk, Pozsgai Kitti könyve Sebaldáról már nyomdában van, hamarosan meg fog jelenni. Kis kerülővel eljutottam Pozsgai Kittihez, és könyvét most itt tartom a kezemben.

Különös egybeesés ez. Valaki kutatni kezd egy apáca után, aki a győri kórházban dolgozott, majd a kutatás lépéseiről és eredményeiről könyvet ad ki és ez a könyv éppen a lehető legjobb pillanatban jelenik meg.

A kezemben tartott 135 oldalas könyv nem szokványos, fekvő formátumú, elegáns fényes papírra nyomtatva, számtalan fotóval illusztrálva, amelyek még élvezhetőbbé, látványosabbá teszik a kiadványt. Amikor először a kezembe vettem, formája okán kis unokám vastag leprellő mesekönyvei jutottak eszembe, és valóban, mintha egy – nem mese – de igazi mesés történet olvasója lennék, amikor olvasom.



PRIMUS INTER PARES ELSŐ AZ EGYENLŐK KÖZT.

A régi latin mondást olyan emberrel kapcsolatban fogalmazták meg, aki egyenrangú a többivel, mégis azok nagy megbecsülését élvezi.

Az Érsekvadkertől származó ápolónővér már életében kivívta rendtársai és a győri Szentháromság-kórházban kezelt betegek elismerését. Halálával életet mentett, Győrben emlékoszlop, a magyar ápolók között rangos díj őrzi Sebalda nevét. Családja minderről semmit sem tudott, csak annyit, hogy meghalt a háborúban.

Most összeérték a szálak.

Macska M. Sebalda SDR nyolcvan év elteltével bronzba öntve, életnagyságban tért vissza szülőfalujába.

Ez a könyv neki állít emléket.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM – A DOLGOK ÖRÖK EMLÉKEZETÉÜL.

Pozsgai Kitti Cecília

Könyvében Pozsgai Kitti leírja, hogyan indult az izgalmas, helyenként kibogozhatatlan szálakkal tűzdelt kutatás, feltárja annak lépéseit, hogyan jutott a rengeteg téves információ ellenére nyomról nyomra, hogyan jutott el a történet odáig, hogy Sebalda szülőfalujában – a Nógrád megyei Érsekvadkertben – egy lenyűgöző Sebalda szobor is felavatásra kerüljön. De nem csak a kutatás lépéseiről és eredményéről kapunk információt, képet kapunk a korszakról, a

háborús háttérrel, a korszak társadalmáról, a magyarországi viszonyokról, milyen környezetben élt és dolgozott Sebalda, hogyan működött az apáca-rend, amelynek tagja volt, de képet kapunk azokról az emberekről is, akik Sebalda életében szerepet játszhattak.

Pozsgai Kitti részletesen bemutatja azokat az embereket, szervezeteket is, akikkel, amelyekkel kutató munkája során kapcsolatba került, akik valamilyen

módon hozzájárultak a Sebaldához köthető információk felkutatásához, emlékének megőrzéséhez, továbbviteléhez.

A könyv tehát nem pusztán Sebalda életére koncentrált. Fejezetei között számos olyat is találunk, melyek látszólag nem Sebaldáról szólnak, de természetesen megkapjuk azokat a kötődési pontokat, amelyekkel köthető a témakör a nővérhez. Csak néhányat emelek ki ezek közül. Olvashatunk az Isteni Megváltóról Nevezett Nővérek rendjének magyarországi történetéről, a nővérek tevékenységéről, a győri kórházban folyó munkáról a háború éveitől, vallási üldöztetéséről, a háború győri vonatkozásairól, de egy fejezet érinti Apor Vilmos püspök munkásságát is.

A kutatás fázisairól, Sebaldáról, családjáról, Sebalda emlékeztetéről szóló fejezetek mellett, ahogy korábban is jeleztem megismerhetjük azokat is, akik szorgalmazták és valamilyen módon segítették a kutatást, illetve hozzájárultak a végeredményhez, többek között, hogy csak néhányat említek: Csordás Adrienn ápolási igazgató, Máthé György érsekvadkerti plébános, vagy Pogány Gábor Benő szobrászművész.

Sebalda életrajza a kutató munka ellenére is hiányos marad. Felkutatott élő rokonai nem találkoztak vele személyesen, és pusztán a családi legendárium az, amelyből ismerhetik őt, de a könyvben található háttérinformációk segítenek az olvasónak beleélni magát a korszak légkörébe, atmoszférájába, átérezni az akkor történeteket. Segít megérteni azt is, hogy a jelen kor embere miért is érezte fontosnak Sebalda életének kutatását, az őt övező „titkok” feltárását, milyen inspirációk nyomán jutott el a történet Sebalda pontos nevének, születési és halálozási dátumának tisztázásától, Sebalda szobrának avatásáig.

Amikor elkezdtem olvasni a könyvet, azzal a felkiáltással vettem a kezembe, „... egy pillanatra belenézek, aztán majd tovább folytatom”. Nem így történt. Egy szuszra olvastam végig, nem tudtam letenni, míg a végére nem értem. A könyv olvasható, könnyen követhető, és tényleg érdekfeszítő, sok történelmi információval és háttéranyaggal fűszerezve, amelyek körbeágyazzák, mintegy keretet adnak Sebalda történetének. Persze, hozzá kell tennem, hogy győriként vannak kapcsolódási pontjaim a témához, így a kíváncsiság hajtott előre és érthető, ha bárki azt gondolja, miért is érdekelné egy győri kötődésű kiadvány.

Pozsgai Kitti könyve könyvtári szakkifejezéssel élve helyismereti munka. Ennek ellenére ajánlom munkáját, azoknak is, akik földrajzilag nem érintettek a témában, hiszen könyvének minden sorából árad a szeretet és az elkötelezettség a téma iránt, az emberek iránt, a szakma és a munka iránt. Könyve annyira összetett, sokrétegű, és inspiráló hatású, hogy általa bárkinek felmerülhet gondolataiban a maga környezetének eddig még ismeretlen Sebaldája, aki megérdemelné a személye utáni mélyebb kutatást, korunk tiszteletét, elismerését.

Könyvajánlóm megírásának célja nem pusztán a könyv ismertetése volt. Sebalda 1945. március 20-án halt meg, így halálának 80. évfordulója alkalmából ezzel szeretnék tisztelni személye, áldozatos munkája előtt. Egyben soraimmal megköszönöm Pozsgai Kittinek, hogy könyvét könyvtárunk rendelkezésére bocsátotta, s helyismereti részlegünk egy nívós hiánypótló kiadvánnyal gazdagodhatott.

Veszprémi Károlyné, könyvtárvezető
(Petz Aladár Egyetemi Oktató Kórház,
Orvostudományi Szakkönyvtár)
petzmedlib@gmail.com



BÚCSÚ RÉGI KOLLÉGÁNKTÓL, DR. UJHELYI MARGITTÓL

DR. VASAS LÍVIA

vasas.livia@semmelweis.hu

„A jó emberek elmúlnak; az istenfélők gyakran idő előtt meghalnak. De úgy tűnik, senkit sem érdekel, vagy nem csodálkozik, hogy miért. Úgy tűnik, senki sem érti, hogy Isten megvédi őket az eljövendő gonosztól. Mert azok, akik az istenfélő ösvényeket követik, békében nyugszanak, amikor meghalnak.” (Ézsaiás 57:1-2, NLT)



Informatio Medicata – 2010.



Adventi találkozó – 2022.

Nehéz szívvel búcsúzom a közelmúltban elhunyt, régi könyvtáros kolléganőnkől, Dr. Ujhelyi Margittól. Margit életének minden pillanata tükrözte azt az elkötelezettséget, precizitást, amellyel mindig végezte munkáját, és amellyel mindannyiunk szívében mély nyomot hagyott.

1937-ben született egy olyan szerető családba, ahol a béke, megértés és a természet iránti tisztelet uralkodott. Édesapja, egy igazi polihisztor, természettudós és kémia doktor volt, nemcsak tudományos pályáján ért el sikereket, hanem szoros kapcsolatot ápolott a családjával is. Ő tanította meg Margitot a természet csodáira, és olyan értékeket közvetített, amelyek egész életére hatással voltak.

Margit a Budapesti Orvostudományi Egyetemen szerzett fogorvosi diplomát, és aktívan praktizált is ezen a területen. Azonban, mint sokan mások, ő is megtalálta a hivatását egy másik, számára szintén rendkívül fontos világban: a könyvek és az információ világában. A családi háttér és a könyvek iránti szeretet készítette őt arra, hogy a könyvtárszakt is elvégezze, és az orvosi könyvtári területen folytassa pályafutását.

A múlt század végén, 1972 áprilisában, 35 évesen csatlakozott a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárához. Abban az időben a könyvtár csapata mindössze 10-12 főből állt, köztük orvosok, könyvtárosok és raktárosok dolgoztak szoros együttműködésben. A könyvtárközi kölcsönzés rendkívül fontos és összetett feladatot jelentett, és Margit ebben a szerepben kiemelkedett. Az egyedülálló könyv- és folyóirat-állományt ismerni kellett, az igények hatalmasak voltak: gyakran a kéréseket hiányosan küldték be, nehéz volt a kért dokumentum beazonosítása, majd pedig a kért forrás azonosítása a különböző helyeken lévő raktárakban, az évenként kiadott lelőhelyjegyzékekben. Margit és kollégái azonban mindig precízen, türelemmel végezték el a munkájukat, hogy biztosítsák a szükséges anyagokat az orvosi közösség számára.

Margit élete nemcsak a könyvek körül forgott. A munkáján túl személyisége, barátságos természete és nyugodt beszédmódja, az emberek iránti tisztelete mindennapjaink része volt.

A beszélgetések során szívesen osztotta meg családját és édesapja történeteit, beleértve a hatalmas rovargyűjteménnyel kapcsolatos munkákat, a gyűjteménnyel kapcsolatos törődést, mely gyűjtemény később a Természettudományi Múzeumba került. Őszinte érdeklődése és szeretete a tudományok iránt soha nem hagyott alább, és ez az elkötelezettség mindenkiben nagy tiszteletet váltott ki.



Adventi találkozó – 2022. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára

1990-ben Margit átment dolgozni a MEDINFO-ba, ahol szintén könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozott, és a nyugdíjazásáig ott tevékenykedett. Édesapja halála után, 1996-tól egyedül élt a Boráros téri lakásban, és mindig igyekezett rendet és nyugalmat tartani környezetében, miközben megtartotta a család iránti mély kötődését.

A kapcsolatunk sosem szűnt meg, és Margit élete során mindig aktívan részt vett a könyvtári eseményeken. Szívesen látogatott el az Információ Medicata konferenciákra, valamint az évenkénti Ádventi nyugdíjas találkozókra, ahol mindig elegánsan, tiszteletteljesen jelent meg. Megjelenése és viselkedése a régi korok udvariasságát idézte, amikor az emberek tiszteletet adtak egymásnak, akár az öltözködésükben is. Margit kedves, barátságos természete és nyugodt

beszédmódja mindannyiunk számára emlékezetes maradt. Gyakran beszélt arról, hogyan telnek a napjai, hogyan ápolja szoros kapcsolatát a rokonaival, és hogyan talál örömet a család minden tagjában, még a legkisebbekben is. Minden nap délután zenét hallgatott, vasárnaponként pedig a Mikszáth téri könyvtár melletti Jézus Szíve Jezsuita Templomba járt. Ezek a pillanatok nemcsak számára voltak fontosak, hanem mindannyiunknak példát mutattak, hogy miként élhetünk gazdag, teljes életet, hogyan találjuk meg a mindennapokban az élet kis örömeit. Ma búcsúzunk egy kedves kollégától, aki példát mutatott számunkra a munkájában, a személyiségében és az élet minden apró részletében. A nyugodt, alázatos, de mindig figyelmes hozzáállásával örökre emlékezetes marad. Nyugodj békében, Margit!



A MOKSZ nevében
Dr. Vasas Livia,
Dr. Palotai Mária
és Kósáné Holecz
Anna Mária búcsúzott

SZENDRŐDINÉ BALOGH EDIT



Szendrődiné Balogh Edit

2024 november közepétől dolgozom a fehérvári kórház Orvosi Könyvtárában.

Végzettségemet tekintve könyvtáros vagyok, bár eddig kevés időtől eltekintve tanárként dolgoztam.

1991-ben fejeztem be a szombathelyi főiskolát történelem-könyvtár szakon. Amikor munkába álltam, párhuzamosan tettem ezt a megyei könyvtárban olvasószolgálati könyvtárosként és egy általános iskolában történelemtanárként, mert még mindig bizonytalan voltam, mi is akarok lenni.

Délelőtt tanítottam, de a heti 2 órás tantárgy nem tett ki egy egész álláshelyet, ezért volt időm egy másik munkahelyre is. A Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára és Felnőtt Olvasószolgálat volt ez. Decemberben szóltak az iskolában, hogy menjek teljes egészében oda, napközivel kiegészítve a szaktanárságot, és ezt el is fogadtam. Még pár hónapig tartottam foglalkozásokat a könyvtárban is, aztán tanár lettem, de nem szakadtam el a könyvtárosságtól,

mert a következő tanévben már fél állásban tanár és fél állásban iskolai könyvtáros lettem.

Több, mint harminc évig volt ez így, a könyvtárosi fél állás rugalmasan hol heti 20, hol heti 8 óra volt, ahogy kijött. Az iskolai könyvtárak helyzete talán még mostohább, mint az egyéb könyvtáraké, legalábbis nálunk nem jutott pénz új beszerzésre, a legtöbb időt a tankönyvek kezelése igényelte, a könyvtár légópincéjében. A gyerekeknek annyi órájuk volt, hogy egyre kevesebbet jártak, de ha be is tévedtek, sokszor azt kellett mondanom, hogy nem tudnak kölcsönözni, mert néha 3 tanóra is volt párhuzamosan. Jobbról német, balról olasz, középen meg hittan.

Szerettem tanítani, az azonban zavart, hogy lehetőséget sem láttam arra, hogy a könyvtár helyzete valaha jobb lesz, így hosszas gondolkodás után inkább eljöttem.

Azóta napi 4 órában dolgozom a Fejér Vármegyei Szent György Oktató Kórházban. Ismerkedem a könyvtárosság új szeletével. Élvezem, hogy sok az újdonság, sokat tanulhatok, segítséget nyújthatok orvosoknak, szakdolgozóknak. Sokrétűbb a feladat, amit itt végzek, mint korábban: a kölcsönzésen és tájékoztatáson kívül teljesen új az irodalomkutatás, a szakirodalom beszerzése, felkutatása, adatbázisok használata, kapcsolattartás a kórház többi osztályával, MTMT és még mi minden. Nem is tudja az, aki nem ilyenben dolgozik.

Amikor elvállaltam a munkát, nagyon féltem attól, mit csinállok, ha olyan cikket kér valaki, amit nem tudok beszerezni. Aztán meghallottam, hogy a MOKSZ létezik és tagjai is vagyunk. Amikor elküldtem az első kéresemet, amire pár percen belül megkaptam a keresett cikket, meglepődtem és nagyon meg is nyugodtam. Van egy segítő közösség, akiktől lehet kérdezni. Ezért nagyon hálás vagyok azóta is minden nap.

Remélem, ilyen elégedett leszek még jó sok évig, és innen megyek majd nyugdíjba.





Fejér Vármegyei Szent György Egyetemi Oktató Kórház (FVSZGYEOK) - Orvosi Könyvtár
8000 Székesfehérvár, Seregélyesi u. 3.
library@mail.fmkorhaz.hu



KÖSZÖNJÜK, HOGY **2025**-BEN ADÓJA **1 %**-ÁVAL TÁMOGATJA
A MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGÉNEK MUNKÁJÁT!

A MOKSZ adószáma:

18230082-1-42

SZERZŐI ÚTMUTATÓ | AUTHOR GUIDELINES

Az Orvosi Könyvtárak a MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) szakfolyóiratoként az érintkező szakterületeken készült tudományos közleményeket, ezen szakmai közösség életével, napi munkájával kapcsolatos cikkeket és érdeklődésére számot tartó híreket tesz közzé open access formában. Az egyes rovatok rövid bemutatása (ld. a borító hátoldalán) leendő szerzőink számára kínál fel lehetőségeket készülő publikációik céljának, műfajának megválasztásában.

Az Orvosi Könyvtárak – néhány indokolt kivételtől eltekintve – kizárólag máshol még nem publikált írásokat közöl. A szerkesztőség az elektronikus postacímére (ok.szerkesztoseg@gmail.com) megküldött kéziratokat úgy tekinti, hogy azok közrebocsátása minden feltüntetett szerző közös akaratával történik. A közlésre való elfogadás jogát a szerkesztőség fenntartja, az eredeti szövegváltozatokat – a szerzői szabadság és felelősség meghagyásával – szakmai és nyelvi szempontból lektorálja, a megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

Kérjük Tisztelt Szerzőinket, hogy nevük mellett munkahelyüket (amennyiben van) és elektronikus elérhetőségüket is tüntessék fel, a közlemény címét pedig magyar és angol nyelven szerepeltessék.

Az „Eredeti közlemények” rovatba szánt művek kéziratának emellett tartalmaznia kell:

- a cikk magyar és angol nyelvű rezüméjét (maximum 100-100 szó terjedelemben);
- a közlemény tartalmát tükröző 3-5 angol és magyar nyelvű kulcsszót;
- a közlemény végére rendezett jegyzeteket, a hivatkozott (szak)irodalom és a közölt képek forrásait.
- A jegyzetek tartalmazzák az azonosításhoz szükséges adatokat, formai szempontból pedig kövessék a Vancouver hivatkozási módszert.

Példák a különféle forrástípusok esetében:

• teljes könyv

Tringer L. A pszichiátria tankönyve. 5. átdolg. kiad. Budapest: Semmelweis; 2019. 604 p.

• könyvfejezet

Ashley M. Legal aspects of consent to treatment and the nature of malpractice claims in the United Kingdom In: Kay S, Wilks D, McCombe D ed. Oxford Textbook of Plastic and Reconstructive Surgery. Oxford: Oxford University Press; 2021. p. 1597-1604.

• folyóiratcikk (1-6 szerző)

Phimister EG, Hamel MB, Morrissey S, Rubin E. The Science behind the Study. N Engl J Med. 2022 June 2; 386 (22): 2138. DOI: 10.1056/NEJMe2206397

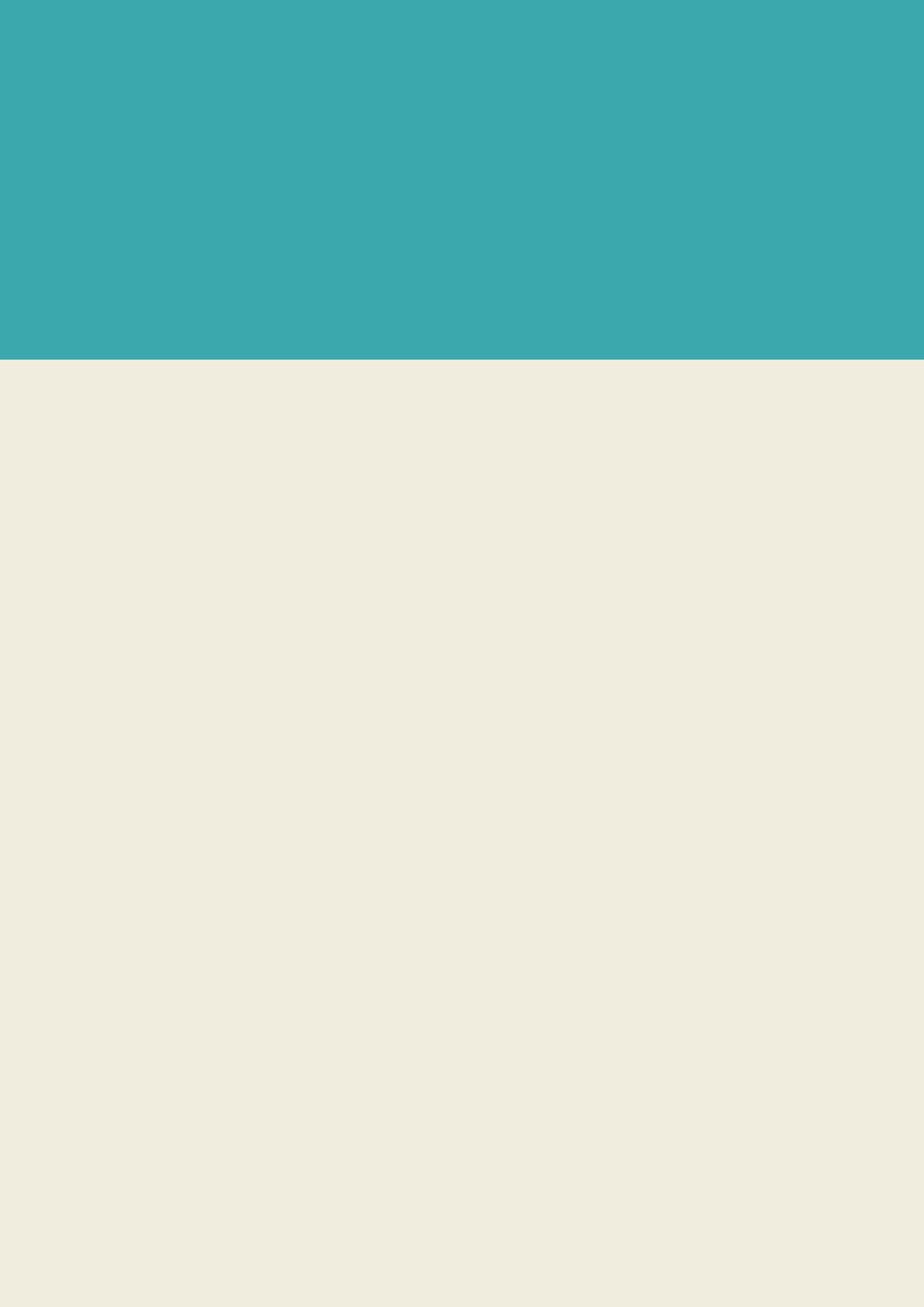
• folyóiratcikk (6-nál több szerző)

Richeldi L, Azuma A, Cottin V, Hesslinger C, Stowasser S, Valenzuela C, et al. Trial of a Preferential Phosphodiesterase 4B Inhibitor for Idiopathic Pulmonary Fibrosis. N. Engl J Med 2022 June 9; 386 (22): 2178-2187. DOI: 10.1056/NEJMoa2201737

• internetes forrás

Kirkman E, Watts S. Combat Casualty Care Research Programme. J R Army Med Corps. 2014 Jun;160(2):109-116. [letöltés dátuma: 2022. július 25.] URL: <https://militaryhealth.bmj.com/content/160/2/109.long>. DOI: 10.1136/jramc-2014-000254

(A Vancouver hivatkozási módszerrel kapcsolatban részletesebben vö. The Medical Library Association Style Manual. Rev. September 2019. Chicago, IL: Medical Library Association; 2019. [letöltés dátuma: 2022. augusztus 17.] URL: <https://www.mlanet.org/page/style-manual>)



IMPRESSZUM

MEGJELENÉS:
elektronikusan

PERIODICITÁS:
negyedéves

KIADÓ:
Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

FELELŐS KIADÓ:
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES

FŐSZERKESZTŐ:
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES

HONLAP:
<https://moks.org>

FACEBOOK:
<https://www.facebook.com/orvosikvtarak>

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:
BALÁZSNÉ BALOGH ILDIKÓ
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)

SZERKESZTŐSÉG:
E-MAIL:
ok.szerkesztoseg@gmail.com
TELEFON: **+36 70 610 4093**

TERVEZÉS, TÖRDELÉS:
NYISZTOR JÁNOS

ADÓSZÁM: **18230082-1-42** TAX NUMBER: **18230082-1-42**

ISSN 2061-0378
DOI: 10.18424/OK.2025.1

